

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Umělkyně ve výtvarném světě v druhé polovině
20. století a v současnosti

An artist in the world of art in the second half of the 20th
century and the present

Vypracovala: Bc. Klára Davidková
Vedoucí práce: doc. Lenka Vojtová Vilhelmová, ak. mal.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....

Podpis studentky

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala především doc. Lence Vojtové Vilhelmové, ak. mal. za její trpělivost a cenné rady, jež mi poskytovala během realizace práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za podporu a trpělivost po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem „*Umělkyně ve výtvarném světě v druhé polovině 20. století a v současnosti.*“ sestává ze dvou částí – teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá rolí žen umělkyně ve výtvarném umění v druhé polovině 20. století a v současnosti. V souvislosti s tím přibližuje život a tvorbu vybraných umělkyně a poukazuje na jejich postavení v umělecké sféře v kontextu doby.

Praktická část diplomové práce navazuje na část teoretickou. Obsahuje realizaci volné grafické tvorby za pomoci fotografie s názvem „*Dokonalost v nedokonalostech*“.

Klíčová slova: Barbara Hepworth, feminismus, intimita, Jenny Saville, Kiki Smith, Louise Bourgeois, Marina Abramović, Marlene Dumas, umělkyně, žena.

Formát bibliografické citace práce

DAVÍDKOVÁ, Klára. *Umělkyně ve výtvarném světě v druhé polovině 20. století a v současnosti*. České Budějovice, 2022. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce doc. Lenka Vojtová Vilhelmová, ak. mal.

Abstract

The diploma thesis entitled "An artists in the art world in the second half of the 20th century and in the present." Consists of two parts - theoretical and practical. The theoretical part deals with the role of women artists in the fine arts in the second half of the 20th century and today. In connection with this, approaches the life and work of selected artists, points out their position in the artistic sphere in the context of time.

The practical part of the diploma thesis follows the theoretical part. It contains the realization of free graphic creation with the help of photography called "Perfection in imperfections".

Keywords: Barbara Hepworth, feminism, intimacy, Jenny Saville, Kiki Smith, Louise Bourgeois, Marina Abramović, Marlene Dumas, artist, woman.

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část	9
1 Role žen umělkyň ve výtvarném umění	10
1.2 Feministické hnutí a boj o rovnost	15
1.3 Výtvarné umělkyně v druhé polovině 20. století	19
1.4 Barbara Hepworth a její umělecká cesta	24
1.5 Marina Abramović a její performance.....	26
2 Výtvarné umělkyně 21. století	28
2.1 Louise Bourgeois a její tvorba	30
2.2 Marlene Dumas a její figurativní náměty	37
2.3 Kiki Smith a její imaginativní svět.....	41
2.4 Jenny Saville a lidská tělesnost.....	44
II. Praktická část	47
3 Praktická část: Dokonalost v nedokonalostech	48
3.1 Realizace fotografií vlastního těla	49
3.2 Závěrečná tvůrčí podoba praktické části s názvem: Dokonalost v nedokonalostech	50
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů.....	54
Tištěné zdroje:.....	54
Elektronické zdroje:	55
Seznam příloh.....	61
Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části	62
Přílohy II. Fotodokumentace praktické části	87
Zdroje příloh:.....	96

Úvod

Postavení ženy umělkyně ve společnosti nikdy nebylo lehké. Žena byla především vnímaná jako matka a osoba, která se stará o chod domácnosti. Avšak v historii se objevily výjimky žen, jež nadále nechtěly následovat tento model. Objevily se takové tvůrčí ženy, které toužily pracovat, vzdělávat se a tvořit.

Hlavním tématem diplomové práce je ve stručném a obecném přehledu představit ženu umělkyni v určitém období a její roli ve společnosti pod vlivem feministických změn. Autorka pojmenovala svoji kvalifikační práci: *„Umělkyně ve výtvarném světě v druhé polovině 20. století a v současnosti.“* a předkládá ji ve dvojí formě, které na sebe svým obsahem navazují. Forma teoretická a prakticko-umělecká tvůrčí se mohou zdát ve své vzájemnosti nepoměrné. Umělecká tvůrčí část je v tomto případě primární a je jí věnována zároveň rozsáhlá teoretická část a posléze je patřičná pozornost věnována popisu samotnému tvůrčímu výtvarnému aktu, včetně obrazové dokumentace. Tyto podstatné části jsou provázány odbornými tezemi, těch, kteří se věnují názorovým proudům a skupinám orientovaných na *„zvýšený podíl žen v jejich zrovnoprávnění s převládajícími patriarchálními interpretacemi světa, společnosti a individua, a o vyrovnání vlivu žen ve veřejném životě“*¹ a na analýzy vybraných žen umělkyně.

Teoretická část se zabývá rolí žen umělkyně ve výtvarném umění v druhé polovině 20. století a v současnosti. V souvislosti s tím přibližuje život a tvorbu vybraných umělkyně, poukáže na jejich postavení v umělecké sféře v kontextu doby.

V první kapitole této diplomové práce je stručně popsána historie umělkyně a jejich postavení ve společnosti. Jsou zde nastíněny důležité aspekty, kvůli kterým neměly ženy výtvarnice stejné příležitosti v seberealizaci jako muži. K pochopení vývoje ženského umění, který je hlavním cílem diplomové práce, je zcela nezbytné nastínit alespoň stručně historii a přiblížit překážky, které ženy v umění musely překonat, než se dostaly tam, kde jsou dnes. Inspirací a oporou pro praktickou část práce je samostatná a stěžejní kapitola 2. která bude věnována významným umělkyním, jež zasáhly do 21. století např. Louise

¹ Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. Nakladatelství Olomouc, s. 119.

Bourgeois, Kiki Smith a další. Práce představuje jejich život a tvorbu, analyzuje jejich proces tvorby, přičemž jsou inspiračním zdrojem pro vypracování praktické části v kontextu osobní ženské tvorby.

Praktická část diplomové práce navazuje na část teoretickou. Inspiračním zdrojem pro vypracování praktické části se stala především neobyčejná a velmi osobní tvorba umělkyň, jež jsou zmíněny v teoretické části. Společným rysem všech umělkyň zmíněných v práci jsou ryze ženské náměty, jež se dotýkají intimity těla. Tyto náměty se staly základem pro volnou grafickou tvorbu za pomoci fotografie. Na základě inspiračních zdrojů použila autorka pro svou práci ženské tělo, k vyjádření tělesné role a ženské identity.

Významnou pomocí a východiskem této práce je celá řada literatury. Tímto autorka děkuje všem autorům za použití jejich odborných zdrojů.

I. Teoretická část

1 Role žen umělkyní ve výtvarném umění

Role žen umělkyní měla mnoho podob, tato podoba se s vývojem společnosti neustále měnila. Většinou se měnila k lepšímu a s každým dalším stoletím byla cesta pro ženu jako umělkyni o něco jednodušší. Avšak samotné počátky prvních umělkyní nebyly vůbec lehké, což nám ukazuje tento citát.: *„Tak si muž vynalezl ženu: S její oddanou slabostí, příjemnou jeho ochrannou silou. Jako vybledlý obraz svého mohutného lidství: Krásný, leč matný obraz člověka odvozeného a odvozujiícího, v němž nemá nic kypěti a tryskati bezprostřední silou života-obraz ženy, jež vzdává se svých bezprostředních darů a prostředků v jeho prospěch. Ženy, jež vždy se podřizuje jeho moci a myšlence: jež neodvažuje se nikdy hleděti svým zrakem, ale zrakem jeho, pána vesmíru. Muži vynalezli ženu. Jest těžko, podle ní žítí. Proto jest třeba, aby nyní-ženy vynalezli sebe.“*²

Marie Štechová³

Pokud nahlédneme do dějin umění, vybaví se nám jména velkých umělců například Michelangelo⁴, Monet⁵ a spousta dalších. Když se kohokoli zeptáme „Znáš nějakého známého umělce?“, zřídka nám sdělí jméno ženy výtvarnice. S velkou pravděpodobností zazní výše zmiňovaná jména umělců, tedy mužů. Nastává zásadní otázka: Proč tomu tak je? Ze světa umění známe velké množství významných a úspěšných výtvarnic. Avšak z nějakého důvodu nám jejich jména neutkví v hlavě natolik jako jména mužských autorů, jež jsou všeobecně známa i u lidí, kteří o výtvarné umění nejeví příliš zájem.

² PACHMANOVÁ, Martina. Neznámá území českého moderního umění: pod lupou genderu. Praha: Argo, 2004. s. 253

³ Marie Štechová (18.6.1890-29.7.1970) Byla česká publicistka, autorka filozofických a náboženských spisů. Marie Štechová životopis | Databáze knih. Knihy | Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/marie-stechova-58310>.

⁴ Michelangelo Buonarroti (1475-1564), jeden z nejslavnějších italských umělců všech dob, byl sochař, malíř, architekt a básník. Za svého života byl pro svou uměleckou zdatnost oslavován, dokonce se mu přezdívalo božský. HODGE, Susie. *Stručný příběh umění: kapesní průvodce klíčovými směry, díly, tématy a technikami*. Přeložil Jan PODZIMEK. Praha: Grada, 2018. s. 66.

⁵ Claude Monet (1840-1926), byl francouzský impresionistický malíř a grafik. Na jedné výstavě prezentoval obraz **Imprese-východ slunce**. Snažil se zaznamenat smyslové zážitky. Na obraze je moře a nad ním východ slunce, které se odráží na vodní hladině. V pozadí jsou vidět stěží od velkých lodí. Lodka v popředí je vytvořena jen několika málo tahy štětcem. Jeden kritik kdysi řekl, že Monet tímto znázorňuje jen jakési „IMPRESE“ (dojmy) a nazval tyto malíře impresionisty, oni to přijali. Claude Monet – životopis | OSOBNOSTI.cz - Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fancluby [online]. Copyright © 1996 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/claude-monet.php>.

V 18. století se první feministky⁶ zabývaly omezováním a nespravedlností, kterým ženy trpěly. Byla to součást hnutí za politickou emancipaci a rovnost ve společnosti, které se šířilo po celé Evropě až do Ameriky. Odporovalo osvíceneckému myšlení, podle kterého by ke společenské reformě mělo dojít apelováním na rozum a vzdělávání. Pro první feministky byl typický silný idealismus a víra, že když se bude o sociální nerovnosti, kterou ženy provází, mluvit a psát, přinese to změnu.⁷

Změny, po kterých první feministky toužily, opravdu nastaly. Stále se však otvírají otázky minulosti, na něž se velké množství autorů a umělců snaží nalézt odpověď. Minulost změnit nemůžeme, avšak je v našich silách alespoň nastínit fakta a získat odpovědi, které nás přiblíží k pochopení minulosti a posunou nás k další společenské změně. Jednou takovou zásadní otázkou, je proč tedy neexistují žádné velké umělkyně? Touto otázkou se zabývala profesorka dějin umění z newyorského Institute of Fine Arts Linda Nochlin. Svůj pohled na danou skutečnost popisuje ve své eseji z roku 1971 „Why Have There Been No Great Women Artists?“ (Proč neexistovaly žádné velké umělkyně?).⁸ Jedná se o otázku, jež nabízí prostou hanlivou odpověď: „*Žádné velké umělkyně neexistovaly, protože ženy jednoduše nejsou schopny něčeho velkého dosáhnout.*“⁹ Názory, které k této odpovědi, vedou se liší typem a intelektuální úrovní tázaného jedince, počínaje tzv. vědeckými důkazy, že ženy nejsou schopny vytvořit něco opravdu významného.¹⁰ Jedná se však o jeden názor z mnoha. Nemůžeme přenastavit myšlení ostatních, avšak je možné pozměnit svůj postoj k jisté věci.

Autorka zmiňuje tzv. ženský problém a zahrnuje do něj obecnou nerovnost žen ve společnosti. Tehdejší společnost nebyla k ženám příliš shovívavá, ženy neměly možnost účastnit se společenských akcí a studovat na akademii. Pro ženu bylo typické starat se o rodinu a domácnost. Autorka vysvětluje otázku, proč neexistovaly žádné velké umělkyně, na základě problematik institucí. Neznamená to tedy, že by ženy dříve neměly stejný talent

⁶ Feministky-ženy, které se hlásily k hnutí feminismus. (z lat. *femina*, žena), skupina názorových proudů usilující o zvýšení podílu ženy na tvorbě orientujících obrazů skutečnosti, jejich zrovnoprávnění s převládajícími patriarchálními interpretacemi světa. Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. Nakladatelství Olomouc, s. 119.

⁷ [Srov.] SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). s. 205.

⁸ [Srov.] PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. s.27.

⁹ Tamtéž s.27.

¹⁰[Srov.] tamtéž s.27.

jako muži, jen neměly stejné možnosti pro rozvoj svého talentu.¹¹ To, zda se muž či žena chtěli stát umělcem, určovali konkrétní instituce, např. akademie umění a společnost obecně. Velkou roli hrálo i postavení jedince i jeho rodiny ve společnosti i v oblasti kultury.

V 19. století k přípravě každého umělce neodmyslitelně patřilo pečlivé zkoumání nahého modelu. Jednalo se o naprostý základ pro dosažení vrcholných kvalit. Avšak tato výsada patřila pouze mužům, pro studentky umění byl model, ať ženský či mužský, zcela nedostupný. Akademie umění měla velice pevnou strukturu od kopírování kreseb a rytin až po kreslení živého modelu. Ti, kteří nedošli k nejvyššímu stupni školení, nemohli vytvářet významná umělecká díla. Jelikož ženy neměly možnost pracovat s živým modelem, tedy dosáhnout nejvyššího stupně školení. Nemohly pracovat na stejné úrovni jako muži. Výjimkou byly výrazně nadané dívky, většinou jim však nezbývalo nic jiného než zpracovávat „podřadná“ odvětví jako: portrét a krajinomalba. V některých případech měla studentky umění možnost malovat mužský model, avšak ten byl řádně zahalený, že nemohly do detailu zkoumat lidskou anatomii. Studentkám Ženského sochařského ateliéru na Pennsylvania Academy byla odepřena i takto omezená možnost studia. Na fotografii Thomase Eakinse z roku 1885 (viz Přílohy I., obr. 1) ženy modelovaly podle býka. Tento nápad pochází od Gustava Courbete¹², který v 60. letech 19. století přivedl býka do svého ateliéru. Až na konci 19. století se objevily první obrazy studentek umění, které mohly neomezeně pracovat podle živého modelu, samozřejmě ženského.¹³ Z těchto informací vyplývá skutečnost, že jednou z největších překážek žen výtvarnic byly právě zmíněné instituce. Instituce, které dávaly velice omezené možnosti rozvoje ženám.

Na jedné straně byly instituce a na straně druhé role ženy ve světě. Společnost měla jasně daná pravidla, jak by se měla správná dáma chovat. V příručce *The Family Monitor and Domestic Guide (Rodinný rádce a průvodce domácností)* autorka definuje ideální roli ženy v 19. století. „Neočekávejte,

¹¹[Srov.] PACHMANOVÁ, Martina, ed. Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě. Praha: One Woman Press, 2002. s.31.

¹² Francouzský malíř Jean Désiré Gustave Courbet se narodil 10. června roku 1819 v Ornans. Courbet je považován za zakladatele realismu. Novým tématem v obraze „Dobrý den, pane Courbete“ zcela zlomil tradice Salonu a postavil zeď mezi příkrášleným oficiálním uměním a čistotou a svobodou realismu. Gustave Courbet | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=232.

¹³ [Srov.] PACHMANOVÁ, Martina, ed. Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě. Praha: One Woman Press, 2002. s.42-45.

že autorka bude obhajovat názor, že ženám má být vlastní jakkoli výjimečná míra intelektuálních schopností, zejména má-li býti vázaná na jediný studijní obor. „Toužím vyniknout v tom a tom“ je častým a do jisté míry chvályhodným prohlášením-avšak z čeho pramení a kam směřuje? Schopnost vykonávat mnoho věcí uspokojivě má pro ženu nekonečně větší hodnotu, než kdyby vynikala v jediné.“¹⁴ Žena měla mít všeobecný rozhled, takže měla ovládat alespoň částečně většinu činností. Bylo tedy možné, aby se věnovala umění, avšak nebylo příhodné, aby se jedné činnosti věnovala na plno. Zaměření pouze na umění by u ženy mohlo způsobit zahledění samy do sebe, což bylo nežádoucí.

Pokud se žena i přes odpor společnosti stala výtvarnicí, musela překonávat velké překážky. Dosáhnout úspěchu ať už v umění či v jiném oboru vždy přinášelo a stále přináší oběti. Názornou ukázkou, jež vyobrazuje pohled na ženu umělkyni v 19. století, je obraz od *Emily Mary Osborn*,¹⁵ *Nameless and Friendless (Bezejmenná a osamělá)* (viz Přílohy I., obr.2). Obraz zachycuje odhodlanou umělkyni poloviny 19. století, chudou, půvabnou mladou dívku v obchůdku obchodníka s uměním. Dívka nervózně vyčkává, až nepříjemný obchodník udá hodnotu jejího obrazu, zatímco na ní s opovržením přihlíží dva muži.¹⁶

I přes zmíněné překážky byla v dějinách malá skupina výtvarnic, které sice nedosáhly významu Michelangela, přesto se naplno věnovaly umění. Tyto ženy měly společného to, že byly dcerami umělců nebo měly blízký osobní vztah s osobností mužského pohlaví v oblasti umění. Za zmínku stojí například Rosa Bonheur,¹⁷ jedna z nejslavnějších malířek zvířecích výjevů 19. století nebo další význačné výtvarnice jako třeba, Marietta Robusti (dcera Tintorettova), Lavinia Fontana,¹⁸ Elizabeth Chéron.¹⁹ Všechny tyto ženy byly dcerami umělců. Další

¹⁴ Mrs. Ellis, *The Daughters of England: Their Position in Society, Character, and Responsibilities* (1844) in *The Family Monitor*, New York, 1844, p. 35.

¹⁵ **Emily Mary Osborn** (1828–1925), nebo **Osborne**, byla anglická malířka viktoriánské éry. Je známá svými obrázky dětí a svými žánrovými malbami, zejména na témata žen v tísni. *Emily Mary Osborn 1828–1925 | Tate*. *Tate* [online]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/emily-mary-osborn-12441>.

¹⁶ [Srov.] PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. s.52.

¹⁷ **Rosa Bonheur**, původním jménem **Marie-Rosalie Bonheur**, (16. 3. 1822- 25. května 1899, Château de By, poblíž Fontainebleau), francouzská malířka a sochařka proslulá pozoruhodnou přesností a detaily svých obrázků zvířat. *Rosa Bonheur | French painter | Britannica*. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Copyright ©Stormarn [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Rosa-Bonheur>

¹⁸ Lavinia Fontana se narodila v roce 1552 v Bologni v Itálii, je všeobecně známá jako první žena, která zahájila profesionální malířskou kariéru v městském ateliéru v Evropě. Začala produkovat drobné devoční obrazy, z nichž mnohé představují historické ženské postavy. Přijala velké zakázky, které dále

výraznou umělkyní byla Berthe Morisot,²⁰ jež se blízce přátelila s Manetem a později se provdala za jeho bratra. Otcové hrály velice významnou roli v uměleckém vývoji svých dcer. Ne každý otec svou dceru podporoval, alespoň toleroval její nadání a dával ji prostor pro tvorbu. Käthe Kollwitz²¹ a Barbara Hepworth²² zmínily, jak výrazně je v jejich uměleckém počínání podpořili právě otcové.²³

Když shrneme všechny zmíněné skutečnosti, zjistíme, že žena měla největší šanci na úspěch po boku muže umělce. I když se tato skutečnost může někomu zdát nadsazená, je stále lepší mít v historii několik umělkyně, za jejichž úspěchy stáli muži než nemít umělkyně vůbec žádné.

Velmi důležitý moment pro umělkyně nastal, když bylo ženám umožněno studium na vysokých uměleckých školách. Na našem území v roce 1904 proběhla anketa o povolení studia opačného pohlaví na pražské akademii. Tato anketa se setkala s velmi rozporuplnými reakcemi. K tehdejšími odpůrcům studia žen na akademii patřili významné umělecké osobnosti, jako byl Vojtěch Hynais.²⁴

pozvedly její kariéru, a později vstoupila do prestižního malířského cechu v Římě. [National Gallery of Victoria Acquires Lavinia Fontana Painting – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/market/national-gallery-of-victoria-lavinia-fontana-acquisition-1234618453/>.

¹⁹ Élisabeth-Sophie Chéron (1648-1711, Paříž) dnes připomínána jako malířka, ve skutečnosti byla skutečnou renesanční ženou, za svého života uznávanou jako nadaná básnířka, hudebnice, umělkyně a *akademička*. Brooklyn

Museum: Elizabeth Cheron. *Brooklyn Museum* [online]. Dostupné z: https://www.brooklynmuseum.org/eascfa/dinner_party/heritage_floor/elizabeth_cheron

²⁰ Berthe Morisot, studentka Corota a múza Maneta, byla první impresionistkou a jednou z hlavních členek skupiny vedle Moneta, Renoira, Degase a Pissarra. Na rozdíl od svých kolegů však prodávala poměrně málo děl, a proto je její umění v muzeích zastoupeno poměrně málo. Berthe Morisot – Musée Marmottan Monet. Musée Marmottan – Monet – Musée Marmottan Monet [online]. Dostupné z: <https://www.marmottan.fr/en/collections/berthe-morisot/>

²¹ Käthe Kollwitz, původně vystudovaná jako malířka, se začala zaměřovat na grafiku poté, co se setkala s dílem a spisy umělce Maxe Klingera, který hájil náročné umění kresby před volnou formou malby. Po roce 1890 se vzdala malby ve prospěch leptu a sochařství, později se věnovala litografii a dřevořezům. Käthe Kollwitz | MoMA. *MoMA* [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/3201>

²² Barbara Hepworth byla britská sochařka, která se narodila ve Wakefieldu v Yorkshiru v roce 1903. Během své kariéry trvající pět desetiletí byla vůdčí osobností mezinárodní umělecké scény. Who is Barbara Hepworth? | Tate. *Tate* [online]. Copyright © The Hepworth Photograph Collection [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/dame-barbara-hepworth-1274/who-is-barbara-hepworth>.

²³ [Srov.] From 1971: Why Have There Been No Great Women Artists? – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2021 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/retrospective/why-have-there-been-no-great-women-artists-4201/>.

²⁴ Vojtěch Hynais (14. 12. 1854 Vídeň - 22. 8. 1925 Praha-Podolí) Byl český malíř a autor současné Opony Národního divadla (1883). Vojtěch Hynais – Galerie umění – *Galerie umění* [online]. Copyright © P [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://galerieumeni.cz/autori/2645-vojtech-hynais>.

Josef Václav Myslbek²⁵ sdílel stejný názor, akceptoval ženy umělkyně pouze jako hospitantky, a ne jako řádné studentky. Jedním z argumentů bylo, že ženy studia zneužijí. Místo toho, aby se věnovaly malbě květin a ornamentů, tedy tématům jim vlastním, budou se pokoušet o kresbu historických námětů, a dokonce i aktů, což bylo zcela nevhodné. Z těchto důvodů byl návrh zamítnut. Ženám bylo umožněno studium na pražské akademii až s příchodem první republiky, kdy nastala rovnost pohlaví a ženy získaly volební právo²⁶

1.2 Feministické hnutí a boj o rovnost

„U umělců jsme si zvykli, že žijí život, jaký jim vyhovuje – a občané nad tím přivírají oko. Když to ale dělá nějaká žena, pak otevřou všechny oči!“²⁷

Meret Oppenheim²⁸

Feministické hnutí jako takové není stěžejním tématem práce, jsou zde zmíněny autorky, jež se k tomuto hnutí přímo či nepřímo hlásily, ale i ty, které se k němu nehlásily vůbec. Na vývoj umění žen mělo významný vliv, proto je důležité ho alespoň stručně zmínit a přiblížit jeho definici. Během vývoje společnosti mělo toto hnutí mnoho podob – od mírných projevů až po radikální protesty. Každá umělkyně si tento pojem interpretovala po svém. Z toho důvodu je nutné objasnit pojem feminismus a jeho prvotní myšlenku. *Filozofický slovník* definuje pojem feminismus (z lat. femina, žena „jako termín označující skupinu názorových proudů usilujících o zvýšení podílu ženy na tvorbě orientujících

²⁵ Josef Václav Myslbek (20.6.1848 Praha-2.6.1922 Praha), byl nejvýznamnější český sochař přelomu 19. a 20. století, představitel monumentálního realismu a zakladatel novodobého českého sochařství. Josef Václav Myslbek - životopis | OSOBNOSTI.cz. Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby [online]. Copyright © 1996 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/josef-vaclav-myslbek.php>.

²⁶ [Srov.] Ženy s paletou v 19. století – Literární noviny. Home – Literární noviny [online]. Dostupné z: <https://literarky.cz/kultura/274-zeny-s-paletou-v-19-stoleti>

²⁷ GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 148.

²⁸ Meret Oppenheim (6.10.1913 Berlín, Německo-15.11.1985, Basilej, Švýcarsko), byla významná surrealistická výtvarnice a fotografka. Patří k ženám, jež výrazně ovlivnily vývoj moderního umění. Meret Oppenheim | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=332

obrazů skutečnosti, jejich zrovnoprávnění s převládajícími patriarchálními interpretacemi světa, společnosti a individua, a o vyrovnání vlivu žen ve veřejném životě²⁹. Tato definice nám může pomoci tento pojem pochopit, avšak obecně se jedná o velmi komplikovaný pojem, který není lehké jednoznačně definovat, jelikož se jeho ideje během let měnily.

Feminismus měl své kořeny již v 18. století, kdy se ženy soustředily především na omezování a nespravedlnost ve společnosti, kterou ženy trpěly. Jednalo se o širší hnutí za politickou rovnost a emancipaci, jež se tehdy rozšířilo v Evropě i Americe. Odráželo především osvícenské myšlení, podle kterého by ke společenské reformě mohlo dojít silným apelováním na vzdělávání a rozum. Pro feministky této doby byl typický silný idealismus a víra v to, že když se bude o nerovnosti ve společnosti, kterou ženy trpěly, psát, přinese to změnu.³⁰

Feministky 19. století se oproti prvním feministkám neomezovaly pouze apely směrem k rozumu. Ve Spojených státech se spojily v hnutí, které bylo sociálně aktivní. Na počátku 19. století se dalo dohromady hnutí za ženská práva, mezi jehož představitelky patřily Elizabeth Cady Stantonová³¹ a Susan B. Anthonyová.³² První oficiální setkání se odehrálo v roce 1848 v New Yorku. Ženy protestovaly proti nedostatku občanských práv pro vdané ženy a proti právnímu zacházení se svobodnými ženami, jelikož byly považovány v podstatě za nezletilé. Ženy nesměly hlasovat, podepsat závět nebo získat děti do opatrovnictví v případě rozvodu. V roce 1920 bylo ženám uděleno volební právo, feministické hnutí tehdy ukončilo svou činnost, protože si ženy myslely,

²⁹ Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. Nakladatelství Olomouc, s. 119.

³⁰ [Srov.] SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). s. 205.

³¹ Elizabeth Cady Stantonová byla od začátku feministka a pomáhala organizovat Seneca Falls Convention z roku 1848, která byla zakládajícím momentem amerického hnutí za práva žen, byla také dlouhodobou prezidentkou National Woman Suffrage Association. Ačkoli jejím cílem bylo dát ženám politickou moc prostřednictvím hlasování, stála také v čele dalších feministických cílů, jako je liberalizace rozvodových zákonů a reforma metod výchovy dětí. Elizabeth Cady Stanton | National Portrait Gallery. *National Portrait Gallery* [online]. Copyright © [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: https://npg.si.edu/object/npg_NPG.71.30.

³² **Susan Brownell Anthonyová** (15. února 1820–13. března 1906, New York), americká aktivistka a průkopnice hnutí za volební právo žen ve Spojených státech, byla prezidentkou National Woman Suffrage Association. Susan B. Anthony | Biography, Accomplishments, Dollar, Suffrage, & Facts | Britannica. *Encyclopædia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © solarseven [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Susan-B-Anthony>.

že dosáhly svého. Domnívaly se, že díky volebnímu právu se automaticky zajistí všechna práva.³³

V průběhu první světové války ženy opouštěly své domovy a hlásily se na dobrovolnou práci. Až při druhé světové válce se ženy začaly nabízet jako pracovní síly, jelikož muži bojovali. Po skončení války však byly ženy nuceny, svou práci opustit, aby uvolnily místo mužům, kteří se vrátili z války. Společnost tehdy prohlašovala, že nejlepší místo pro ženu je domácnost.³⁴

K výraznému vzestupu feministického hnutí došlo především v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století, kdy se spojilo s politickými požadavky. Po počátečních požadavcích se kladl důraz spíše na odlišnost ženy, její jinakost a originalitu, která by byla považována jako pozitivní hodnota komplementární s mužskou. Toto úsilí bylo vedeno touhou po přeměně společnosti zaručující rovnoprávnost obou pohlaví. Později rozvinuly feministky teoretická stanoviska ke všem etickým diskurzům a zabývaly se rovněž morálními problémy pornografie, náhradního mateřství, životního prostředí, lesbické etiky. Hlavním tématem feministické filozofie bylo utlačování žen mužskou nadvládou, změna společnosti a institucí, které zvýhodňovaly muže. Další oblastí byly momentální životní podmínky žen v patriarchálně strukturované společnosti. Cílem feministické kritiky bylo ukázat, že normy ženské mravnosti a cnosti jsou sexistickým zkreslením, jehož základem je mužský zájem na ženské poslušnosti.³⁵

V druhé polovině osmdesátých let a později v devadesátých letech 20. století se stal z feminismu společenský fenomén. Došlo k výrazné rozmanitosti feministických myšlenek a idejí. Už se nejednalo o společnou snahu dosáhnout konkrétního cíle. Důraz byl však kladen na propojenost genderu a dalších kategorií sociální nerovnosti, jako byla rasa, sexuální orientace, věk a sociální postavení.³⁶

V osmdesátých a devadesátých letech se ve společnosti vytvořila skupina dívek, jež se nazývaly Gerilovými děvčaty. Jednalo se o skupinu umělkyně,

³³ [Srov.] SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). s. 205.

³⁴ [Srov.] SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). s. 206.

³⁵ [Srov.] Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. Nakladatelství Olomouc, s. 119.

³⁶ [Srov.] SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In: *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí. 2004. s. 206-207.

literátek a filmařek, jejichž úspěch počátkem devadesátých let provázal krizi uměleckého trhu. Jejich historie začala v roce 1985 při výstavě v Muzeu moderního umění v New Yorku, kde se konala přehlídka soudobého umění. Ze 169 zúčastněných umělců bylo pouze 13 žen. Jejich první demonstrace před dveřmi muzea se nesečkala s velkým úspěchem. Následně Gerilova děvčata začala své akce předem ohlašovat pomocí plakátů v ulicích v SoHo (viz Přílohy I., obr.3–4).³⁷ Na jednom z plakátů byl text: „*Musejí být ženy nahé, aby se dostaly do metropolitního muzea?*“³⁸ který odkazoval na absenci uměleckých děl od žen v muzeích. (viz Přílohy I., obr.5). Tyto předem ohlášené akce přiváděly umělce a majitele galerií do rozpaků, jelikož nevěděli, co můžou očekávat. Ženy v této skupině si nasazovaly opičí masku King Konga, který měl představovat obraz mužské dominance symbolizující nepřítel. Gerilovým děvčatům šlo o oživení feminismu pomocí různých strategií. Během 14 let vytvořili přibližně 70 plakátů, tisků, popř. pořádaly akce, kde rozebíraly sexismus a rasismus v uměleckém světě. Ženy ve skupině se zaměřovaly především na politická témata, jako potraty, válka a znásilňování. K plakátům později připojily billboardy a reklamní nápisy v autobusech. Jejich hlavním požadavkem bylo, že by umění v muzeích a galeriích mělo odrážet především pravdivě kulturní dějiny, nejen ty, které se týkají bílé mužské části.³⁹ Nejedná se pouze o historii, tato skupina umělkyně přetrvala až do současnosti. Kdy i dnes řeší stále ty samé problémy týkající se sexismu genderu a politiky.

Feministky vždy prosazovaly rovnost ve společnosti. V některých směrech feminismu se objevily velmi radikální názory, že samotná představa tradiční rodiny nedává smysl a děti by měly vychovávat instituce. Z nějakého důvodu dnešní společnosti utkvěly v paměti především tyto radikální myšlenky, a proto mnozí při zaslechnutí slova feminismus „protočí oči“. Avšak to, že by se ženy bez feministek možná nikdy nedočkaly volebního práva a vůbec možností, které máme dnes, o tom lidé nikdy moc nepřemýšleli. Obecně se dá říct, že se jedná o příliš široký pojem na to, aby se mohl vymezit jednotnou definicí. Tento pojem se neustále mění v závislosti na čase i společnosti. Nerovnost mezi pohlavími je stále aktuálním problémem a zřejmě vždy bude. Bylo by možné zde uvést mnoho definic a postojů, avšak tato práce primárně není věnovaná

³⁷ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. lkony. s. 72.

³⁸ Tamtéž s. 75.

³⁹ [Srov.] tamtéž s. 72–75.

feministickému umění, navíc feminismus je velmi široký a interpretačně rozmanitý pojem.

Martina Pachmanová⁴⁰ se k rovnosti žen ve společnosti vyjádřila ve své knize *Neviditelná žena: Problémem je obecně vše, co souvisí s lidmi, tudíž v podstatě nemá řešení. Neboť jeden z hlavních lidských problémů je snaha vše radikálně změnit a přenastavit systém. Z tohoto důvodu by nemělo být ženské umění a obecně ženská nerovnost posuzována z mužské perspektivy. Ženy by se naopak měly považovat za rovnocenné a postavit se čelem překážkám, jež z jejich situace plynou a zapomenou na sebelítost a nerovnost.*⁴¹

1.3 Výtvarné umělkyně v druhé polovině 20. století

„Ve 20. století umělkyně sice začaly bojovat proti dominantnímu buržoaznímu chápání rodové diferenciaci. V této době se ale objevil nový významný faktor produkující obraz umění, z něhož jsou ženy vyloučeny a zároveň pojmány jako tvůrci s přirozeně menším talentem a nevyhnutelně i s daleko menším historickým významem: disciplína dějin umění provázaná s kritickou a kurátorskou praxí“⁴²

Počátek 20. století byl plný změn a přelomů. Svět se v mnoha ohledech měnil, jelikož prošel událostmi, na které nikdo nebyl připravený. Tato kapitola nastíní vývoj vybraných žen umělkyní, jejich tvorbu, život a postavení ve společnosti. Pro lepší pochopení jejich tvorby je v první řadě velmi důležité alespoň částečně nastínit zlomové události 20. století, protože ty byly mnohdy inspirací pro tvorbu spousty umělkyní.

⁴⁰ Doc. Mgr. Martina Pachmanová, Ph.D. je historička umění, kurátorka a umělecká kritička. Specializuje se na moderní a současné umění, vizuální kulturu a design především v kontextu genderu a feminismu. Během posledních 25 let byla kurátorkou řady monografických i skupinových a tematických výstav v České republice i v zahraničí. Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze. Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [online]. Copyright © Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/lide/mgr-martina-pachmanova-ph-d-116>

⁴¹ [Srov.] PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. s.32-33.

⁴² ROZSIKA PARKER, GRISELDA POLLOCK, *Old Mistresses: Women, Art and Ideology, London 1981*, s 44-45.

20. bylo dobou fantastického vzepětí intelektu člověka, který vymyslel převratné vynálezy ve všech oborech, ale současně i stoletím dvou světových válek. Bylo dobou zruďných diktátorských režimů, ale i velkých humanistů usilujících o demokratickou společnost, v níž by lidé mohli žít beze strachu a rozvíjet své jedinečné schopnosti. Byla to doba velikých rozdílů v životních a kulturních úrovních jednotlivých národů. Jednalo se o století plné protikladů. Od těchto skutečností se odvíjelo i umění, které reagovalo na různé protichůdné myšlenkové proudy i na společenské a politické události. Jeden směr střídal druhý a často mezi nimi nebyly přesné hranice. Většinu umělců toto období velmi zasáhlo a radikálně změnilo jejich tvorbu. Realistické umění přetrvávalo v různých formách po celé 20. století, od akademického projevu po více či méně stylizovaný. Umění se však velmi odklonilo od předmětné reality, velkou zásluhu na tom měl především vývoj fotografie. Toto odpoutání od reality probíhalo v třech hlavních směrech, byl to především kubismus⁴³, v abstraktních tendencích a v imaginativní a fantazijní rovině reprezentované surrealismem.⁴⁴ Dalším důležitý krok pro vývoj 20. století učinil Sigmund Freud, poté co rozvinul psychoanalýzu⁴⁵ (1856–1939) a spolu s ním jeho pokračovatelé, jako „vědu o nevědomém“. Ve stejné době, kdy začínalo získávat uznání moderní umění. Umělci velmi často čerpali právě z psychoanalýzy, někdy ji zkoumali vizuálně, jako například surrealismus. Často také psychoanalýzu teoreticky a politicky kritizovali, jak se často dělo třeba v rámci feminismu.⁴⁶

Počátkem 20. století mohly umělkyně využívat mnohých práv, za které bojovaly ženy ještě v 19. století. Mohly studovat na stejných uměleckých školách jako muži, asistovat u kresby aktů, účastnit se soutěží a získávat ceny. Mohly svá díla vystavovat na mezinárodních výstavách

⁴³ Kubismus byl umělecký a sochařský směr z počátku 20. století, který se výstavbou díla odlišil nejen od iluzivního impresionismu, naturalismu apod., ale také již od vrcholného fauvismu zcela jiným pojetím obrazové reality. Směr je zpravidla dělen na: přípravný, analytický a syntetický. Tento směr čerpal především z geometrických tvarů a poznání negerského sochařství. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s.192-193.

⁴⁴ [Srov.] ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění. 7.*, rozšířené a upravené vydání. Ilustroval Pavla GRÜNEROVÁ. Praha: Idea servis, 2019. s. 147

⁴⁵ Psychoanalýza je zařazována do kategorie psychodynamické psychologie, která za základ lidské psychiky a motivace lidského chování považuje neuvědomované procesy, skrytě probíhající v podvědomí, předvědomí či nevědomí. Freudova psychoanalýza přisuzuje hlavní roli pudům, především sexuálnímu pudu, který nazývá libido. Současná severoamerická psychoanalýza se však poměrně často vůči pudům vymezuje a přesouvá důraz na vztah a intersubjektivitu. ARON, Lewis. *Setkání myslí*. 1.. vyd. Praha: Triton, 2006. 360 s.

⁴⁶ [Srov.] FOSTER, Hal, Rosalind E. KRAUSS, Yve-Alain BOIS, B. H. D. BUCHLOH a David JOSELIT. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. s. 15.

a prodávat je v galeriích. V Amsterdamu se roku 1884 konala první výstava výlučně ženských děl. Na první pohled se zdálo, že mezi ženskými a mužskými umělci už žádné velké rozdíly nejsou.⁴⁷ Ve společnosti konečně převládal názor, že se „skutečný talent prosadí a kdo je nadaný, bude také mít úspěch.“⁴⁸ Ve skutečnosti se však jednalo pouze o klamně proklamovanou rovnost šancí. Na uměleckých školách přednášelo jen opravdu málo žen, stejně tak málo jich bylo členkami akademií. Jejich díla se do veřejných a soukromých sbírek dostávala velmi zřídka a na výstavách se také příliš neobjevovala.⁴⁹

Událostí 20. století se měnily velmi rychle. Existovalo velké množství uměleckých směrů, které neměly jasně stanovené hranice, proto se mezi sebou propojovaly a málokterý umělec se hlásil pouze k jednomu směru. Tyto události daly prostor umělcům, aby vytvářeli svůj osobitý styl. Tehdy se otevřely nové možnosti i ženám, začaly se mnohem více prosazovat a najednou jejich hlas byl slyšet. Sochařství již nebylo výhradně mužskou oblastí, začaly se jím zabývat i ženy. Byly to například **Barbara Hepworth** a její organické sochy nebo **Eva Hesse**⁵⁰(viz Přílohy I., obr. 6), která byla pokládána za jednu z nejinnovativnějších výtvarnic šedesátých let. V krátkém časovém úseku mezi lety 1965 až 1970 vytvořila sochařské dílo zhruba o 70 pracích, které čerpaly především z minimalismu a pop-artu. Tvorba Evy Hesse byla specifická především použitým materiálem pro její sochy. Většinou se jednalo o měkké, ohebné a světlo propouštějících, organický působících materiály jako sklo, latex, guma a hadice z umělé hmoty (viz Přílohy I., obr. 7–9). Reakce návštěvníků jejích výstav byly velmi rozporuplné, ale většina se shodla, že je návštěva hluboce zasáhla psychologicky i fyzicky.⁵¹ „*Pokouším se o nejabsurdnější, nejkrásnější protiklady, to mě zajímalo vždycky víc než něco normálního ve správné výšce a proporci.*“⁵²

V šedesátých letech došlo k podstatnému rozšíření dalších uměleckých směrů. Pop art⁵³, op art⁵⁴, konceptuální umění⁵⁵, happeningy⁵⁶, body art⁵⁷ a další,

⁴⁷ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 6.

⁴⁸ Tamtéž s. 6.

⁴⁹ [Srov.] tamtéž s. 6.

⁵⁰ Eva Hesse (1936, Hamburk Německo – 1970, New York, USA). GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 84.

⁵¹ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 84.

⁵² GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 6.

⁵³ Pop-art (odvozeno z angl. Popular art-lidové umění). Směr, který vnikl v 50. letech 20. století ve Velké Británii a USA. Termín označoval kulturu velkoměstské konzumní společnosti, kterou

všechny vznikly téměř zároveň a ve všech těchto směrech již působily i ženy. Koncem šedesátých let znovu zesílil feminismus. Umělkyně vyrazily na barikády a bojovaly za rovnoprávnost mezi ženou a mužem v muzeích a akademiích. Pořádaly vlastní výstavy a vedly galerie. Umělkyně performance demonstrovaly své požadavky především na svém těle, při svých akcích si způsobovaly fyzická zranění.⁵⁸ Mezi představitelky tohoto hnutí patřily: **Marina Abramović** nebo **Carolee Schneemanov**⁵⁹. Schneemanova byla jedna z prvních Američanek, jež v první polovině šedesátých let posunula akční model performance do body artu (viz Přílohy I., obr. 10–11). Schneemanová pracovala často pod vlivem feministického hnutí. V tomto období samozřejmě nebyla sama, například **Shigeo Kubotaová**⁶⁰(viz Přílohy I., obr. 12), ve své práci *Vagina Painting* (1962) (viz Přílohy I., obr. 13) malovala červenou barvou se štětcem umístěným v klíně v performanci, která posunula těžiště akčního modelu falických dřivek Pollocka⁶¹. Tyto dvě umělkyně si osvojovaly nové aktivní role v umění, oproti

charakterizuje film, hrací automaty a sci-fi a komiks. Směr byl však mnohotvárný a nelze ho jednoznačně škatulkovat. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 281.

⁵⁴ **Op-art** (zkráceně z angl. *optical art* optické umění) je směr výtvarného umění, jenž se začal rozvíjet koncem 50. a počátkem 60. let 20. století. Autoři op-artových děl využívají poznatky z geometrie, fyziognomie a optiky. Snaží se pomocí většinou černobílých geometrických obrazců nebo jiných výrazných barev, rastrů a vzájemně se překrývajících lineárních a plošných útvarů dosáhnout optické iluze pohybu, nestability. HODGEOVÁ, Susie. *Stručný příběh žen v umění*. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1255-5. S. 34.

⁵⁵ Konceptuální umění (početí, nápad, myšlenka) Tento směr chápe dílo více jako myšlenkový koncept než jako předmětnou a smysluplnou realizaci. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5. s. 175.

⁵⁶ Happening (angl. Událost, též náhodná příhoda), mezí typ tvorby, která nesměruje k vytvoření trvalého díla v klasickém smyslu, ale má povahu akce a překrývá se proto především s divadelními formami. BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 124.

⁵⁷ **Body art** je umělecká tvorba na lidském těle, nebo s využitím lidského těla. Cílem body-artu je dovést tělo do jeho krajních mezí a vyvolat tak alternativní stav ducha. VANGELI, Nina. Body-art: umění, které se nebojí jít až do krve. *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 2004-07-29 [cit. 2022-03-0]. dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-14694480-body-art-umeni-ktere-se-neboji-jit-az-do-krve>.

⁵⁸[Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 6-7.

⁵⁹ Carolee Schneemann (12. října 1939–6. března 2019) byla americká vizuální experimentální umělkyně známá svými multimedialními pracemi o těle, narativu, sexualitě a genderu. Carolee Schneemann | MoMA . *MoMA* [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/7712>

⁶⁰ Shigeo Kubota (1937-2015), byla klíčovou členkou japonské avantgardy, respektovanou účastnicí akcí newyorského Fluxusu v 60. letech a od 70. let průkopnicí v oblasti videoartu. Shigeo Kubota | MoMA . *MoMA* [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/3277>

⁶¹ **Jackson Pollock** (1912-1956, East Hampton, New York), americký malíř , který byl předním představitelem abstraktního expresionismu, umělecké hnutí charakterizované volně asociativními gesty v malbě, někdy označované jako „akční malba.“ Jackson Pollock | Biography, Art, Paintings, Style, Death, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jackson-Pollock>

tomu **Yoko Ono**⁶² podtrhávala staré pasivní pozice ve společnosti, do kterých patriarchát ženu dlouhá léta stavěl. Tuto myšlenku představila například v díle *Cut Piece (Rozstříhaná)* z roku 1965 (viz Přílohy I., obr.14), kdy vyzývala publikum, aby rozstříhaly její šaty, zatímco ona nehybně seděla. Zranitelnost se v tomto díle stala odporem, podobným pasivním způsobem vytvářela své performance i umělkyně **Valie Export** (viz Přílohy I., obr. 15–17).⁶³⁶⁴

Během sedmdesátých a osmdesátých let umělkyně prozkoumávaly společenská kliše, kterým se jako ženy podvolovaly. Především mladší generace umělkyně využívala výdobytku feministek a přistupovaly často k tématům pohlaví a identity. V devadesátých letech už i významné instituce pořádaly ženám výstavy. V roce 1993 byla poprvé ženě udělena významná Turnerova cena⁶⁵ pro mladé umělce londýnské Tate Gallery.⁶⁶Cenu tehdy získala umělkyně **Rachel Whiteread**⁶⁷(viz Přílohy I., obr.18), významná sochařka, jejíž náměty byly často spojované s architekturou. Využívala různé materiály, jimiž byly například: beton, sádra, kaučuk, železo (viz Přílohy I., obr.19–20). Jejím světoznámým projektem, za který získala výše zmíněnou Turnerovu cenu, byl „Dům“ z londýnské čtvrti. Tehdy byl určen k demolici, autorka měla v blízkosti tohoto domu svůj ateliér a s demolicí nesouhlasila. Na protest s neuvěřitelnou trpělivostí a důsledností vlastnoručně odlévala vnitřní části budovy. Z těchto

⁶² **Yoko Ono** (1933, Tokio, Japonsko), japonská umělkyně, významná představitelka konceptuálního a performativního umění v 60. letech, která se mezinárodně proslavila jako manželka a umělecký partnerka hudebníka Johna Lennona. Yoko Ono | Biography, Art, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Yoko-Ono>

⁶³ **Valie Export** (1940, Rakousko) je avantgardní rakouská umělkyně. Je nejlépe známá pro provokativní veřejná vystoupení a rozšířenou práci v kinematografii. Její umělecká tvorba zahrnuje také videoinstalace, počítačové animace, fotografie, sochy a publikace týkající se současného umění. Dále je známá svými fotografiemi a radikálními performancemi, které vstupují veřejnosti do diskurzu o ženském těle a mužském pohledu. VALIE EXPORT born 1940 | Tate. *Tate* [online]. Copyright © DACS 2022 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/valie-export-6411>

⁶⁴ [Srov.] FOSTER, Hal, Rosalind E. KRAUSS, Yve-Alain BOIS, B. H. D. BUCHLOH a David JOSELIT. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. s. 566.

⁶⁵ **Turnerova cena** (angl. *The Turner Prize*), která nese název po britském malíři J. M. W. Turnerovi, je každoročním oceněním britských výtvarníků do 50 let. Organizuje ji galerie Tate. Od počátku udělování v roce 1984, jde o nejsledovanější umělecké ocenění ve Spojeném království. BBCCzech.com | Británie Turnerova cena 'plovoucí boudě a ekologickému kolu'. *BBC – Home* [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/britain/story/2005/12/051206_turner_prize_2005_pckg.shtml

⁶⁶ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. lkony. s. 7

⁶⁷ **Dame Rachel Whiteread** (narozena 20. dubna 1963) je anglická umělkyně, která produkuje především sochy, které mají typicky formu odlitků. Byla první ženou, která vyhrála výroční Turnerovu cenu v roce 1993. Rachel Whiteread: a life in art | Rachel Whiteread | The Guardian. [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/06/rachel-whiteread-life-in-art>

odlité vytvořila obrovskou protestní sochu (viz Přílohy I., obr. 21), která představovala dům bez své vnější slupky a ukázala jeho vnitřní atmosféru. Vytvořila pomník, který představoval obyčejné věci, které nás obklopují a spoluvytvářejí náš život a paměť.⁶⁸

Fotografie coby samostatné umělecké medium zažívala obrovský boom a spousta umělkyně na sebe upozornilo právě neobyčejným stylem fotografie.⁶⁹Jednou z nich byla Nan Goldin⁷⁰, která se fotografii věnovala již od nejútlejšího věku. Od konce 60. let se své vášni začala věnovat intenzivně a vytvořila snímky, které nevznikaly s pozorujícím odstupem, nýbrž s emocionální sounáležitostí s fotografovanou osobou. Většinou se jedná o deníkové záznamy, ve kterých autorka zaznamenala svůj život a přátele. Často také zvětšovala osoby, jež spadaly do určitých skupin a prostředí, jako: drogově závislí, homosexuálové, transvestiti, a prostitutky. Po smrti své sestry neustále fotografovala, pomohlo jí to zachovat zdravý rozum, jak později zmínila. V tomto období se její tvorba výrazně posunula, autorka ve svých fotografiích vypracovala estetiku momentky, jejíž intimita a jedinečnost se staly příznačné pro její tvorbu.⁷¹

1.4 Barbara Hepworth a její umělecká cesta

Tato kapitola představí život a tvorbu významné sochařky Barbary Hepworth, která svými organickými sochami ukázala, že sochařství již není ryze mužskou záležitostí.

Barbara Hepworth (viz Přílohy I., obr. 22), celým jménem **Dame Jocelyn Barbara Hepworth**, narozená 10. ledna 1903, Wakefield, Yorkshire, Anglie.

⁶⁸ [Srov.] Rachel Whiteread | Atelierforart.cz. *Atelierforart.cz | Forum for foreign art* [online]. Copyright © Rachel Whiteread Photo Courtesy the artist [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://www.atelierforart.cz/rachel-whiteread/>

⁶⁹ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 7.

⁷⁰ **Nan Goldin** (1953, Washington, D. C., USA) Žije a pracuje v New Yorku, USA. GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 64.

⁷¹ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 64.

Sochařka, jejíž díla patří mezi nejstarší abstraktní sochy vytvořené v Anglii. Její lyrické formy a cit pro materiál z ní udělaly jednu z nejlivnějších sochařek poloviny 20. století. Od raného dětství byla fascinována přírodními formami a texturami. V patnácti letech se rozhodla stát sochařkou. V roce 1919 se zapsala na Leeds School of Art.⁷² Na začátku své tvorby vytvářela reprezentativní skulptury především z kamene, často šlo o podobizny osob a zvířat. V roce 1931 se seznámila s malířem Benem Nicholsonem⁷³, za kterého se provdala. Společně s ním posunula své umění do úplné abstrakce. Oba umělci byli těsně spjati s tehdejší pařížským uměleckým prostředím hlavně s Braquem⁷⁴ a Mondrianem⁷⁵. Raným dílem Barbary Hepworth bylo *Three Forms* (Tři tvary) (viz Přílohy I., obr. 23). Počátkem druhé světové války se autorka se svým mužem odstěhovala do Saint Ives v Cornwallu, kam se tehdy přemístilo velké množství umělců. Hepworthová si tuto krajinu zamilovala a ta se stala se jejím domovem až do její smrti. Změnou prostředí se také proměnily její práce. Zajímala se o Cornwallské monolity a o moře. V její práci se začaly projevovat dramatické krajiny a dodaly jejím plastikám méně strohou působnost, než měly její londýnské práce. Často pracovala se dřevem, ale později experimentovala s materiály, jako byl mramor, alabastr, břidlice, v padesátých letech pak i s kovem. Od roku 1956 odlévala originály svých soch do bronzu. *Skulptura Spring* neboli Jaro (viz Přílohy I., obr.24) z roku 1956 byla odlitá podle jedné plastiky ze dřeva, kterou autorka vytvořila o rok dříve. Odlévání ji umožnilo umístit sochy do exteriéru a také realizovat veřejné zakázky. Její nejvýznamnější veřejnou zakázkou se stala plastika *Single Form*, v překládu Osamocení tvar, (viz Přílohy I., obr.25), která stojí před hlavní budovou Spojených národů v New Yorku. Přestože měla autorka velmi křehkou postavu většinu prací zhotovovala

⁷² [Srov.] Barbara Hepworth | Biography, Artwork, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica* | Britannica [online]. Copyright © pilipphoto [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Barbara-Hepworth>

⁷³ Ben Nicholson (1894-1982, Londýn). Britský malíř a tvůrce reliéfů, jeden z nejvýznamnějších průkopníků abstraktního umění ve své zemi. Ve 20. letech začal malovat figurativní a abstraktní díla inspirovaná postimpresionismem a kubismem. Své první geometrické a abstraktní reliéfy vytvořil v roce 1933. Ben Nicholson OM 1894-1982 | Tate. *Tate* [online]. Copyright © Angela Verren Taunt 2022. All rights reserved, DACS [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/ben-nicholson-om-1702>.

⁷⁴ Georges Braque (13. května 1882 Argenteuil – 31. srpna 1963 Paříž) byl francouzský malíř a sochař. Společně s Pabem Picasseem patří mezi zakladatele kubismu. Braque Georges | Artplus.cz. [online]. Copyright ©2009 Ambit Media, a.s. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.artplus.cz/cs/autor/6240-braque-georges>.

⁷⁵ Piet Mondrian nizozemský malíř, vůdčí osobnost neoplasticismu. Společně s Van Doesburgem a Barendem van der Leekem, architektky Gerrit Rietveldem a J. J. P. Oudem byl členem nizozemského uměleckého hnutí De Stijl založeného roku 1917. Tvořil převážně ve stylu abstrakce. Piet Mondrian – životopis | OSOBNOSTI.cz. *Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby* [online]. Copyright © 1996 [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/piet-mondrian.php>.

zcela sama, asistenty využívala pouze při dolévání bronzu. Z tohoto důvodu není její dílo natolik rozsáhlé jako dílo jejich současníků. Avšak co do mnohotvárnosti forem a materiálů je naprosto jedinečné.⁷⁶ Podle jejích slov bylo hlavním cílem jejího života „vytvořit tolik dobrých plastik, jak je jen možno, než člověk zemře“.⁷⁷

1.5 Marina Abramovič a její performance

Tato kapitola představí život a tvorby umělkyně Mariny Abramovič, která pomocí svých performancí bojovala za rovnost žen v umění a společnosti.

Marina Abramovič se narodila v roce 1946 v Bělehradě. Velkou část svého života vytvářela performance společně se svým partnerem. Často svou tvorbou reagovala na traumatické vzpomínky a politickou historii. Její tělo bylo jejím materiálem a spolu s prostorem, do něhož ho umísťovala, vytvářela „performing field“ (performační pole). Často přitom zacházela daleko za hranice vlastní psychické a fyzické výdrže. Velkou pozornost upoutala především v 70. letech, sérií svých performancí, ve kterých pracovala s fyzickou bolestí. Opakovaně se zraňovala, když si ostrým nožem seškrabávala kůži z rukou a řezala se. V *Rhythm 10* (rytmus 10) (viz Přílohy I., obr. 26), bodala umělkyně nožem mezi své prsy s největší možnou rychlostí a zaznamenávala zvuk, který tato akce vyvolávala. Pro své performance⁷⁸ často čerpala inspiraci z náboženských rituálů. Ztvárňování traumatizující vzpomínek nabylo válkou v Bosně na politické závažnosti, autorka ztvárnila dílo *Balkan Baroque* (Balkánské Baroko) (viz Přílohy I., obr. 27), které bylo v roce 1997 oceněno v Benátském bienále. Umělkyně seděla uprostřed instalace déle než čtyři dny se třemi projekcemi, které zobrazovaly autorku a její rodiče, a u tří nádob

⁷⁶[Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 80–83.

⁷⁷ Tamtéž. s. 83.

⁷⁸ Performance: Akční umění BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. s. 265.

naplněných vodou obírala 1500 hovězích kostí a zpívala písně, které znala z dětství.⁷⁹

Ve svých dílech se autorka často vystavovala smrti: „Vždy jsem si myslela, že umění je otázkou mezi životem a smrtí a některé z mých performancí opravdu zahrnovaly možnost, že zemřu.“⁸⁰

⁷⁹[Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 10-11.

⁸⁰ DANTO, Arthur; ILES, Chrissie. *Marina Abramović: The Artist is Present*. New York: The Museum of Modern Art, 2010. S. 31.

2 Výtvarné umělkyně 20. a 21. století

„Být umělkyní znamená neustále si ošetřovat vlastní zranění, a přitom je zároveň zase stále znovu odhalovat.“⁸¹

Annette Messenger⁸²

Dvacáté století bylo plné změn a posunulo společnost výrazně kupředu ve všech směrech. Výše zmíněné autorky nám ukázaly především významný posun v umění. Bez nadsázky lze říct, že toto období bylo pro umění žen naprosto přelomovým, ženy najednou měly možnosti, o kterých se předchozím generacím mohlo jen zdát. Jejich názor začal společnost zajímat, vedly samostatné výstavy a otevřely témata o nichž se mohly dříve jen potají diskutovat. Ženám se otevřel svět plný možností, kterých mohly plně využívat. 21. století plyně navázalo na 20. století a náměty v tvorbě žen se staly mnohem otevřenější a intimnější. Rovnost ve společnosti, problém genderu a rasová rovnost, intimita, duševní zdraví. Jedná se o krátký souhrn témat, kterými se autorky zabývaly a zabývají dodnes. Nelze zcela jasně definovat společné rysy tvorby umělkyně 20. a 21. století, každá umělkyně pojala svou tvorbu velmi osobitě a nebála se zajít do nejniternějších zákoutí své duše. Pokud lze definovat jistou spojitost, tak by to určitě měla být odvaha, síla a obdivuhodná vůle dokázat něco nového.

V roce 2017 proběhla v 21C Museum and Hotel v Louisville, Kentucky výstava *The Future Is Female* (Budoucnost je žena). Výstava se zaměřila především na tvorbu umělkyně, které dospěly po ženském uměleckém hnutí. Mnoho z vystavených děl pocházelo z intervencí, které prosadily feministické umělkyně během Druhé vlny, „autorky jako Judy Chicago⁸³, Martha

⁸¹ GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. S. 128.

⁸² Annette Messenger (narozena 30. listopadu 1943 v Berck, Francie) je francouzská vizuální umělkyně, pracuje v konceptuální a feministickou praxi a zkoumá vnímání žen jednotlivci i společností. V roce 2005 získala cenu Zlatého lva na Bienále v Benátkách za své umělecké dílo ve Francouzském pavilonu. Annette Messenger born 1943 | Tate. Tate [online]. Copyright © ADAGP, Paris and DACS, London 2022 [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/annette-messenger-2670>

⁸³ **Judy Chicago** (20. 7. 1939, Chicago, Illinois, USA), americká feministická umělkyně, jejíž komplexní a soustředěné instalace vytvořily některé z vizuálních souvislostí ženského osvobozenického hnutí. Judy Chicago | Biography, Art, The Dinner Party, Womanhouse, Memoir, & Facts | Britannica. *Encyclopædia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © siwawut [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Judy-Chicago>

Rosler⁸⁴, Adrian Piper⁸⁵, Howardena Pindell⁸⁶ a další spojily umění a aktivismus, povyšující každodenní materiály, metody a zkušenosti, aby zpochybnily konvenční představy o tom, jak a proč a kde se umění vytváří nebo konzumuje. Mnohé z děl, které jsou symbolem tohoto odkazu, zkoumaly tradičně feminizované předměty, akce nebo materiály a prezentovaly je v prostoru galerie s cílem zvýšit povědomí veřejnosti o zkušenostech prožitého ženství. Výstava také názorně ilustrovala nové chápání feminismu a jeho vztahu k ženské umělecké produkci. Práce se samozřejmě zabývají zkušenostmi a identitami žen, ale také spojují tyto prvky s většími globálními a společenskými problémy. Hlavními tématy výstavy byly především rasová rovnost, nároky na fyzickou krásu ženy, vnější zobrazení ženskosti, sexuální diference a ženská práce.⁸⁷

Přes zmíněný významný posun ve společnosti se napříč všemi stoletími řeší stále ta samá témata. Čím víc se žena ve světě posouvá, tím větší jsou na ni kladeny nároky. Ideální žena by měla zvládnout výchovu dětí, svou práci, starost o domácnost a v ideálním případě by u toho všeho měla mít vypracovanou postavu a dokonalou tvář. Dnešní doba sociálních sítí nám neustále ukazuje tuto iluzi perfektní ženy. Dříve byla žena považována za neschopnou, pokud všechny tyto náležitosti nesplnila. Řada umělkyně na toto téma reagovala a ve své tvorbě představila a stále představuje realitu. Fotografie a malby, které nám ukazují, že tělo není dokonalé a že život, věk a mateřství na něm zanechávají stopy. Že psychické problémy jsou často součástí života a je dobré o nich mluvit. Málokdo ve společnosti chce vidět dokonalost, významným tématem současné doby je právě syrová realita obyčejného života, obyčejných lidí. Umělkyně, které byly pro tuto kapitolu vybrány, pracují s těmito tématy a svou tvorbou nám ukazují nejintimnější části jejich životů. Toto téma,

⁸⁴ **Martha Rosler** (29.7.1943, Brooklyn, New York, USA) je fotografka, umělkyně v oblasti videa, instalací a performancí, dále také spisovatelka a pedagožka. Martha Rosler - 23 Artworks, Bio & Shows on Artsy. [online]. Copyright © [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artist/martha-rosler>

⁸⁵ Adrian Margaret Smith Piper (20.9.1948, New York, USA) je americký konceptuální umělkyně a filozofka. Její práce se zabývá tím, jak a proč mohou ti, kdo jsou zapojeni do více než jedné disciplíny, zažít profesionální ostrakismus, jinakost, rasové mínění a rasismus pomocí různých tradičních i netradičních médií k vyvolání sebeanalýzy. Adrian Piper | MoMA . MoMA [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/7017>

⁸⁶ Howardena Pindell (14.4.1943, Filadelfie, Pensylvánie, USA) je americká umělkyně, kurátorka a pedagožka. Je známá jako malířka a umělkyně smíšených médií, její práce zkoumá texturu, barvu, strukturu a proces tvorby umění. Řeší témata politiky prolínající se problémy rasismu, feminismu, násilí, otroctví a vykořisťování. Je známá širokou škálou technik a materiálů používaných v jejich uměleckých dílech. Howardena Pindell | MoMA . MoMA [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/4625>

⁸⁷ [Srov.] *The Future Is (Still) Female: Feminist Art for the 21st Century*. *Hyperallergic: Sensitive to Art and Its Discontents* [online]. Copyright © 2022 Hyperallergic. [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://hyperallergic.com/381561/the-future-is-female-21c-museum-hotel-kentucky-2017/>.

tvorba vybraných umělkyň, a především umělkyně Louise Bourgeois se staly stěžejní inspirací pro vypracování praktické části této diplomové práce.

2.1 Louise Bourgeois a její tvorba

„Jehly mě vždycky fascinovaly, magická síla jehel. Po jehle sáhneme, abychom napravili škodu. Je to prosba o odpuštění.“⁸⁸

Louise Bourgeois

Tato kapitola je věnována Louise Bourgeois, která svou tvorbou otevřela dveře dalším generacím umělkyň. Tato umělkyně měla v životě to štěstí, že pro ni tvorba nebyla nutným živobytím, ale spíš nástrojem pro pochopení sama sebe. Díky dobrému zázemí nemusela slepě následovat umělecké trendy jen proto, aby na svých dílech vydělala co nejvíce peněz. Naopak vycházela ze svých nejnítěrnějších vzpomínek a vytvořila svůj vlastní a jedinečný imaginativní svět, jež se stal obrovskou inspirací pro všechny následující generace. Pro pochopení autorky je zcela nebytné přiblížení jejího života. Neboť její život a vzpomínky se staly stěžejní inspirací její tvorby.

Louise Bourgeois (viz Přílohy I., obr. 29-30) se narodila 25. prosince 1911 v Paříži. Rodičům Louise Bourgeois a Joséphine Farlaux (viz Přílohy I., obr.28), kteří provozovali firmu na restaurování gobelínů. Během dospívání Louise ve firmě vypomáhala, zde se také prvně setkala s kresbou, kdy vytvářela návrhy na úpravu tapiserií. Často se ve vzpomínkách do tohoto období vracela. Rodina včetně Bourgeoisiny starší sestry Heriette žila na Boulevard Saint Germain.⁸⁹ Louise neprožila příliš veselé dětství, její otec udržoval milostný poměr s její vychovatelkou, jež s nimi žila pod jednou střechou. Matka naopak zahlcovala Louise přílišnou láskou a snažila se jí chránit před vlivem otce.

⁸⁸ GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 24.

⁸⁹ [Srov.] Biography – Louise Bourgeois - The Easton Foundation. *Louise Bourgeois - The Easton Foundation* [online]. Copyright © The Easton Foundation [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <http://www.theeastonfoundation.org/biography>

Toto nepříliš šťastné období se vrylo Louise hluboko do podvědomí a stalo se jednou z hlavních inspirací pro její tvorbu.⁹⁰ Bourgeoisina matka a otec byli velmi odlišné osobnosti. Její matka měla logický a intelektuální přístup k životu, na rozdíl od emotivní a vášnivé povahy jejího otce. Tyto protichůdné síly se staly klíčovým tématem velké části její pozdější tvorby. Její dvouhlavé sochy naznačují smysl dvou velmi oddělených sil neúnavně spojených dohromady. *Janus Fleuri* 1968 se skládá ze dvou forem spojených zády k sobě, ale zjevně se od sebe odtahují (viz Přílohy I., obr. 31).⁹¹

V roce 1932 vstoupila Louise na Sorbonnu studovat matematiku, ale opustila tento obor kvůli umění. V polovině až koncem 30. let studovala na École des beaux-arts, Académie de la grande chaumière, École du Louvre, Atelier Fernand Léger a dalších pařížských školách.⁹² Provdala se za amerického kunsthistorika Roberta Goldwatera a v roce 1938 se přestěhovala do New Yorku, kde pokračovala ve studiu umění na Art Student League.⁹³

Studium umění zahrnovalo významnou část Bourgeoisina života. Avšak bylo to především studium matematiky a geometrie na Sorbonně, které ji přivedlo k sochařství. Byla fascinována pravidly prostorové geometrie a spleťtými vztahy vytvořenými umístěním prvků. Bourgeois byla přitahována k matematice a geometrii především proto, že v těchto disciplínách našla stabilitu a kontinuitu, které v jejím životě chyběly.⁹⁴

Dílo Louise Bourgeois zahrnovalo rozsáhlou škálu technik a materiálu. Na počátku své tvorby se zaměřovala především na drobné kresby a grafickou tvorbu. Během let se její práce stále zvětšovala a postupně přecházela z plošné tvorby k sochařství.

Bourgeois jako autorka svého vlastního imaginárního světa dokázala znázornit své emoce a vzpomínky v pojmech relevantních pro její zážitky. Během své kariéry byla Bourgeois přitahována obrazem těla a domova, aby vyjádřila

⁹⁰ [Srov.] Útočím, tedy žiji | | A2 – neklid na kulturní frontě. *A2 – neklid na kulturní frontě* [online]. Copyright © 2005 [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/15/utocim-tedy-ziji>.

⁹¹ [Srov.] The Art of Louise Bourgeois – Look Closer | Tate. *Tate* [online]. Copyright © Robert Mapplethorpe Foundation [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/louise-bourgeois-2351/art-louise-bourgeois>.

⁹² [Srov.] [online]. Dostupné z: <https://www.guggenheim.org/artwork/artist/louise-bourgeois>

⁹³ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. lkony. s. 24.

⁹⁴ [Srov.] KOTIK, Charlotta, Christian LEIGH a Terrie SULTAN. *Louise Bourgeois: The Locus of Memory, Práce 1982-1993*. New York: The Brooklyn Museum, 1994. str. 17.

témata života, smrti, sexu, izolace a odcizení, péče a něhy. Ve svých grafikách, kresbách a malbách z počátku a poloviny 40. let Bourgeois často zobrazovala ženy ve fantastických domácích situacích. Jeden opakující se obrázek představuje ženskou postavu nesoucí na ramenou dům: vesmír, který žena vytvořila, aby ochránila sebe a svou rodinu, ji zradil a uvěznil jako vězně svého vlastního vynálezu. V těchto raných dílech, z nichž mnohá nesla název *Femme Maison* (viz Přílohy I., obr. 32-34)⁹⁵ a na nichž jsou postava a budova srostlé, je obtížné určit, zda se žena proměňuje v dům nebo dům v ženu. Dojímavá srozumitelnost takových prohlášení o postavení ženy, která byla přijímána nejen širší společností, ale i uměleckým světem, předběhla svou dobu. Dílo vykazuje rysy feministických idejí. Autorka se nikdy za feministku nepovažovala, i přes to ji v pozdějších letech spousta feministek následovalo.

Námět domu se stal typickým rysem pro autorčiny tvorbu a často se k němu vracela. Dům se stává hlavním katalyzátorem paměti, protože právě v tomto určitém a definovaném místě se odehrává škála lidských vztahů a pocitů – od těch nejprimárnějších po ty nejsložitější. Obraz domu představuje topografii našeho nejintimnějšího „já“ a vztahuje se ke spektru zážitků spojených s vesmírem našeho prvního bydliště. Pokorné nebo velkolepé, tragické nebo výživné dojmy získané v těchto prvních místnostech, chodbách a schodištích našich raných let žijí navždy v naší představivosti. Bourgeois ve svém uměleckém díle poskytla prostředky, jak dát těmto vzpomínkám a pocitům hmatatelnou realitu.⁹⁶ Tyto myšlenky Louise Bourgeois mají dosah do všech století, tedy i do toho současného. Dům je opravdu základem pro všechny prožitky. Když se zaměříme konkrétně na ženské prožitky, můžeme v něm zažívat ty nejšťastnější chvíle našich životů, avšak můžou pro nás být i vězením. Jelikož za zdmi domů se většinou odehrávají situace, o kterých málokdo ví a často v nás tyto situace zanechávají traumata, jež nás provázejí po celý život.

V sochách rané tvorby vytvořila Bourgeois zvláštní druh animismu,⁹⁷ který v její tvorbě přetrval. Postavy či předměty představují osoby jí blízké nikoli vzhledově, ale duchem, tvořila vlastně náhradní rodinu. Bourgeoisin přístup

⁹⁵ [Srov.] KOTIK, Charlotta, Christian LEIGH a Terrie SULTAN. *Louise Bourgeois: The Locus of Memory, Práce 1982-1993*. New York: The Brooklyn Museum, 1994. str. 19.

⁹⁶ [Srov.] tamtéž str. 22.

⁹⁷ **Animismus** (z latinského *anima* „duše“) je víra v existenci duší a duchovních bytostí. Jedná se o termín britského antropologa Edwarda B. Tylora. CHLUP, Radek. Potíže s duší. In: CHLUP, Radek. *Pojetí duše v náboženských tradicích světa*. Praha: DharmaGaia, 2007. S. 7-13.

k jejímu umění v této době vykazoval bezprecedentní spojení racionálního a intuitivního. Soustředila se na duchovní funkci své sochy a pomocí formy, materiálů, technik a měřítka vyjadřovala traumatizující zážitky ze svého života se snahou překonat je a vyrovnat se s nimi. Dílo Bourgeois do značné míry vycházelo z její osobní historie a zkušeností jakožto ženy, dcery, manželky a matky.⁹⁸

Po své první samostatné výstavě v New Yorku Bourgeois pokračovala v posouvání svého umění novým směrem. V 50. letech se v jejích sochách začaly často objevovat spirály. Tato kroucená forma se stala ústředním motivem nebo alespoň částí většiny soch a grafik. Tento tvar popsala jako „kontrolu svobody“, měl také opět spojení s jejím dětstvím. Přirovnávala spirálovité útvary k uzlům v tapiseriích, s kterými v dětství pracovala. Avšak Bourgeois zmínila i skutečnost, že si velmi často představovala, jak zakroučí krkem milence svého otce. Tento dokonalý tvar jí vrátil tuto vzpomínku.⁹⁹ Jan Baleka popisuje spirálu ve výtvarném umění jako nekonečný a dynamický pohyb lidské společnosti.¹⁰⁰

Autorka během svého života používala při své práci různé druhy materiálu. První sochy vytvářela většinou ze dřeva. V 60. letech začala používat materiály jako bronz, sádku a mramor k výrobě soch založených na lidské anatomii. Častým námětem byly končetiny, prsa a genitálie (viz Přílohy I., obr. 35).¹⁰¹ Jednalo se o na první pohled agresivní témata, jež společnost nepřijímala. Při pohledu na sochu nebylo zcela zřejmé, zda se jedná o ženu či muže. Odmítala vytvářet čistě feministické umění. Namísto toho vytvořila objekty, které jsou feministické ve svém přímém a plošném odmítnutí být kategorizovány jako žena nebo muž, a přitom svolávala sílu ženskosti tím, že zvládla jasně položený terén subjektivity, v němž jsou maskulinita a její kvality položeny v jedné linii. Její postoj lze shrnout na portrétu z roku 1982 (viz Přílohy I., obr. 36), na kterém

⁹⁸ [Srov.] KOTIK, Charlotta, Christian LEIGH a Terrie SULTAN. *Louise Bourgeois: The Locus of Memory, Práce 1982-1993*. New York: The Brooklyn Museum, 1994. str. 18.

⁹⁹ [Srov.] Louise Bourgeois's Spiders: A Guide to Their History and Meaning – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/artists/louise-bourgeois-spider-sculptures-history-1202687603/>

¹⁰⁰ [Srov.] BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, s. 344.

¹⁰¹ [Srov.] Louise Bourgeois's Spiders: A Guide to Their History and Meaning – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/artists/louise-bourgeois-spider-sculptures-history-1202687603/>

stojí potutelně se usmívající a v podpaží drží své dílo *Fillette*, sochu představující vztyčený penis a varlata. Jako by předváděla ukořistěné klíče od království a vysmívala se jejich hodnotě.¹⁰²

Náměty Louis Bourgeoise, jak již bylo zmíněno, převážně vycházeli z jejího života. Jedním velmi důležitým námětem a typickým rysem její tvorby se stalo vyobrazení pavouka. Tento námět se v její tvorbě objevil ve všech možných formách. Od drobných kreseb, jež vytvářela na počátku své tvorby (viz Přílohy I., obr. 37), až po monumentální sochy, které se staly jakýmsi podpisem autorčiny tvorby.

Sochy pavouků byly vytvořeny z oceli a mramoru. Podepřené na osmi tenkých nohách, tělo pavouka bylo zavěšeno nad zemí, což divákům umožňovalo volně se pod ním procházet. Každá žebrovaná noha byla vytvořena ze dvou kusů oceli. Pod pavoukem byl také drátěný vak, který obsahoval 17 bílých a mramorových vajec. Bourgeoiseovy sochy pavouků byly vždy velké, ale v letech 1995 až 1999 nabyly na mohutnosti. Jedna z jejich pavoučích instalace byla vysoká přibližně 21 stop a ukazovala tělo a kulatou hlavu pavouka nesenou na osmi tyčovitých nohách. V průběhu let Bourgeois vyrobila pavouky v řadě médií a různých velikostí. Nejmenší pavouk, kterého kdy vytvořila, byla 4palcová brož, ale její zdaleka největší byla socha *Maman* (viz Přílohy I., obr.38) vysoká téměř 30 stop.¹⁰³ Bourgeois považovala tyto sochy pavouka jako své „nejúspěšnější téma“. Popsala pavouka jako predátora (zlověstnou hrozbu) i jako ochránce (pracovitého opraváře), chtěla tím symbolicky vyjádřit osobnost své matky. Předání a tkaní pavoučích sítí odkazuje na Bourgeoisinu vlastní matku, která pracovala v rodinném podniku na restaurování gobelínů.¹⁰⁴

Jan Baleka¹⁰⁵ popisuje pavouka jako symbol marné snahy pomíjejícího díla, čímž je pavučina. Symbolizuje také slabost a hříšnost, vyobrazení pavouka dále představuje odpoutání se od země, tedy zklamanou duši, jež se odvrací

¹⁰² [Srov.] KOTIK, Charlotta, Christian LEIGH a Terrie SULTAN. *Louise Bourgeois: The Locus of Memory, Práce 1982-1993*. New York: The Brooklyn Museum, 1994. str. 56.

¹⁰³ [Srov.] Louise Bourgeois' spider Maman - Everything you need to know. *Public Delivery* [online]. Dostupné z: https://publicdelivery.org/louise-bourgeois-spider-maman/#How_were_the_sculptures_made.

¹⁰⁴ [Srov.] The Art of Louise Bourgeois – Look Closer | Tate. *Tate* [online]. Copyright © Robert Mapplethorpe Foundation [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/louise-bourgeois-2351/art-louise-bourgeois>.

¹⁰⁵ PhDr. Jan Baleka, estetik a historik umění, autor výtvarných katalogů, encyklopedií výtvarného umění a monografií o českých i světových malířích. Jan Baleka | životopis, informace | ČBDB.cz. *Vaše databáze knih – knižní databáze | ČBDB.cz* [online]. Copyright © 2009 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-8468-jan-baleka>

od všeho pozemského.¹⁰⁶ Jak bylo výše zmíněno, Louis pomocí svých soch vyobrazovala lidi ze svého života, ale nekopírovala jejich tělesnou schránku, nýbrž tu duševní. Zranitelnost pavouka pravděpodobně obecně znázorňuje skutečnou podobu matky, kterou autorka uctívala, ale možná by byla ráda, kdyby byla silnější a své názory dávala více najevo. Po delším zkoumání lze ze sochy vyčíst zřejmě komplikovaný vztah autorky a její matky.

Sochy pavouků byly velmi přelomové a jejich odkaz sahá až do současnosti. Staly se předmětem veřejné výstavy v Rockefellerově centru v New Yorku v roce 2001, také jako dlouhodobá expozice v San Francisco Museum of Modern Art od roku 2017 a na mnoha dalších místech po celém světě. Toto významné díle složené z emocí, vzpomínek a komplikovanosti lidských vztahů se stalo jednou z nejrozšířenějších soch na světě.¹⁰⁷

V roce 1995 proběhla výstava Louise Bourgeois v pražském Rudolfinu. Díla, která byla vybrána pro tuto událost poprvé představila všechny výtvarné prostředky a témata, jež umělkyně během svého života představila. Výstava s názvem Sídlo paměti zahrnovala jednotlivá díla i rozsáhlé instalace především z let 1982–1993. Instalace, která zahrnovala 26 sochařských objektů a 10 grafických listů, byla připravena přímo pro výstavu v Praze. Jednalo se o první prezentaci Louise Bourgeois v České republice.¹⁰⁸

Látka představovala v autorčině životě i tvorbě významnou roli. Během dospívání pomáhala svým rodičům v jejich firmě na zpracovávání gobelínů. Tato doba se jí významně vtiskla do paměti a ve své tvorbě následně často čerpala z těchto vzpomínek. Své sochy často šila z látek, sochy měly často tvar uzlu. V letech 2002 až 2008 vytvořila přes sedmdesát látkových kreseb. Bourgeoisiny látkové kresby, vyrobené z oděvů, povlečení a všemožných nashromážděných látek, jsou abstraktními, ale velmi osobními díly, uchovávacími narážky na minulé inkarnace materiálů. Bourgeois v polovině devadesátých let rozstříhala a znovu sešivala všechny své nashromážděné látky

¹⁰⁶ [Srov.] BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika). Praha: Academia, 1997. s. 266.

¹⁰⁷ [Srov.] Louise Bourgeois's Spiders: A Guide to Their History and Meaning – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/artists/louise-bourgeois-spider-sculptures-history-1202687603/>

¹⁰⁸ [Srov.] Louise Bourgeois – Galerie Rudolfinum. [online]. Copyright © Galerie Rudolfinum 2022 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/cs/vystavy/archiv-vystav/louise-bourgeois/>

a pomalu je měnila v umění.¹⁰⁹ Prostřednictvím šití se pokusila provést psychologickou nápravu: „Vždy jsem se bála, že budu oddělená a opuštěná. Šití je mým pokusem udržet věci pohromadě a dát věci dohromady.“¹¹⁰ Kresby látek jsou abstraktní a heterogenní a svou formální logiku odvozují z juxtapozic vzorů vytištěných na jejich materiálech a z autorčiných dlouhodobých motivů. Během šesti let se jejich návrhy vyvíjely, zkoumaly složitější geometrie a stále více zahrnovaly kolážované prvky. Pruhované a kostkované kresby, které Bourgeois začala tvořit v roce 2002, spojují tenké proužky oděvů dohromady a ohýbají modernistickou mřížku. Pozdější práce představily polygonální struktury, látky sešila tak, že vzory vytvořily soustředné kruhy a spirály podobné pavučinám a zářivým zrcadlením kaleidoskopu.¹¹¹

Přestože se Louis Bourgeois nikdy příliš neztotožňovala s žádným konkrétním výtvarným stylem ani hnutím, tvořila podobně jako surrealistické umělkyně té doby a často byla spojována se jmény jako Claude Cahun¹¹², Frida Kahlo¹¹³, Dorothea Tanning¹¹⁴ a Toyen¹¹⁵. Stejně tak byla Louise Bourgeois vnímaná jako surrealistka 2. generace, která vyjadřovala svá vnitřní slova a pocity výraznými barvami a ostrými lineami. Dnes jsou její práce vystaveny v galeriích a muzeích po celém světě. Louise Bourgeois pokračovala ve vytváření svých mistrovských děl, dokud ve věku 98 let v roce 2010 nezemřela.¹¹⁶

¹⁰⁹[Srov.] Louise Bourgeois: The Fabric Works – Hauser & Wirth. *Home Page – Hauser & Wirth* [online]. Copyright © [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.hauserwirth.com/hauser-wirth-exhibitions/3595-louise-bourgeois-the-fabric-works/>.

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ [Srov.] tamtéž

¹¹² Francouzská fotografka, spisovatelka a politická aktivistka Claude Cahun. Původně Lucy Renee Mathilde Schwob, později přijali unisex jméno Claude Cahun. Claude Cahun. *A Surrealist Queer Prophet | DailyArt Magazine*. *DailyArt Magazine - Daily Art History Stories, Reviews, Long Reads, News* [online]. Dostupné z: <https://www.dailyartmagazine.com/claude-cahun/>.

¹¹³ Frida Kahlo byla mexická umělkyně, narozená roku 1907. Vynalezla nový obrazový jazyk pohybující se mezi naivitou, surrealismem a realismem. GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. ISBN 80-7209-626-5 s. 104.

¹¹⁴ **Dorothea Margaret Tanning** (25. srpna 1910–31. ledna 2012) byla americká malířka, grafička, sochařka, spisovatelka a básnička. Její raná tvorba byla ovlivněna surrealismem. Dorothea Tanning 1910–2012 | Tate. *Tate* [online]. Copyright © DACS, 2022 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/dorothea-tanning-2024>.

¹¹⁵ **Toyen** [toajen], vlastním jménem **Marie Čermínová** (21. září 1902 Smíchov – 9.

listopadu 1980 Paříž), byla česko-francouzská malířka, jedna z představitelky evropského surrealismu. Je významnou osobností české kultury, ačkoliv většinu života prožila v Paříži. Patří mezi nejvýznamnější a nejsvobodnější tvůrčí osobnosti umělecké avantgardy první poloviny 20. století. Toyen: Sbohem! Já jsem malíř smutnej! - Novinky.cz. *Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu* [online]. Copyright © 2003 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/historie/clanek/toyen-sbohem-ja-jsem-malir-smutnej-40362541>.

¹¹⁶[Srov.] Louise Bourgeois' spider Maman - Everything you need to know. *Public Delivery* [online]. Dostupné z: https://publicdelivery.org/louise-bourgeois-spider-maman/#Who_is_Louise_Bourgeois

Louise Bourgeois byla výjimečná žena a výtvarnice, jež nechala ve světě velmi významný odkaz. Stala se inspirací pro mnoho žen budoucích generací. Svým dílem vyjadřovala, že ostatní zajímají naše emoce a prožívání. Všichni jsme jen lidi, kteří někdy trpěli. Spousta lidí si ze svého dětství odnáší traumata a je velmi lehké jim podlehnout a život vzdát. Avšak postavit se vlastním bolestem, vytvořit z nich monumentální dílo, které budou následovat budoucí generace, muselo stát obrovské úsilí. Málokdo se dokáže se svými pocity svěřit blízkým osobám. Louis svěřila své pocity a emoce celému světu a právě dílo, které celý život vytvářela, jí pomohlo se se vším vyrovnat. Pokud bychom si měli vzít z její tvorby nějaké ponaučení, rozhodně by to mělo být to, že tou největší inspirací pro naši práci bychom měli být my sami. Nemusíme hledat inspiraci ve světě, ani v ostatních umělcích. Postačí, když se zaměříme na nás samotné, protože nic nedokáže vyjádřit osobitou tvorbu umělce než on sám.

2.2 Marlene Dumas a její figurativní náměty

„I když si udělám obraz živé bytosti, vytvořím vždycky jenom obraz, věc a žádnou živou bytost.“¹¹⁷

Marlene Dumas

Tato kapitola představí život a tvorbu Marlene Dumas, která podobně jako předchozí autorky čerpala ze svých osobních zkušeností a svou tvorbou představila nový směr umění.

Marlene Dumas (viz Přílohy I., obr. 39) se narodila v roce 1953 v Kapském městě a vyrůstala v Jižní Africe. Už v této době zakusila osud cizinky ve vlastní zemi. Režim apartheidu tehdy prosazoval společnost rozdělenou podle ras, kdy nadvládu měli běloši. V tu dobu autorka patřila k menšině, jelikož se přistěhovala a zároveň byla považována za mocnou pro barvu své pleti.

¹¹⁷ GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. s. 44

Tuto vinu pocítovala na vlastní kůži, dokud se nepřestěhovala do Nizozemí, kde začala studovat umění. Svou tvorbu započala nejprve kresbami a kolážemi, v pozdějších letech pak olejomalbou, díky které je známá dodnes. Předlohou pro tvorbu obrazů autorce byly především její vlastní fotografie, ale také náměty z dějin umění a literatury, především tedy figurativní náměty doplněné o text vepsaný přímo v obraze. Jedná se o formu reflektovaného citu, narušené, ale bohaté smyslovosti. Odstup a intenzita vytvořily v dílech rovnováhu. Umění Marlene Dumas, která neustále pátrala po smyslu a osobní identitě, se velmi dařilo zaujmout pozorovatele emocionálně a zároveň intelektuálně. Vztah obrazu a pozorovatele je pro autorku velmi důležitým, tento vztah můžeme vysledovat i v jejich textech. Inspiraci pro svou tvorbu čerpala autorka ze svých vlastní vzpomínek, jež byly ovlivněny pocitem nalomené identity. Ve své zemi se v době dospívání cítila privilegovaná, a zároveň vyhoštěná, z čehož plynuly i otázky bílé a ženské tělesnosti. Cit a vztah k sobě samé definovala autorka od počátku nejprve zvnějšku, prožívala ho jako sebeurčující interpretaci. Její obrazy mají dvojí základ. Z předem daného vizuálního pohledu, např. fotografie, a pak z nepředvídatelného vlastního malířského procesu. Tento přístup je zřetelný v díle *Snowwhite and the broken arm* (Sněhurka a zlomená ruka) z roku 1988 (viz Přílohy I., obr. 40). Sněhurka, metafora bílé černošky, leží nahá a bezmocně vydaná napospas mužů s dětskými obličejí. V ruce, která vypadá jak zlomená, drží fotoaparát, na podlaze leží rozsypané snímky. Není poznat, co je na fotografiích, jelikož jsou otočené rubovou stranou nahoru. Toto dílo vypráví několik příběhů najednou, což je pro tvorbu Marlen Dumas velmi typické, a zároveň to znemožňuje jednoznačnou interpretaci. Škála námětů Marlene Dumas je velmi široká, sahá od témat, jako je mateřství a náboženství, až k pornografii a erotice.¹¹⁸

Marlene Dumas ve své tvorbě neustále pokračuje i v současné době. V minulém roce uspořádala výstavu v Musée d'Orsay, které byla k vidění až do ledna 2022. Vystavila 15 obrazů, které tematicky čerpaly ze slavné Baudelairovy¹¹⁹ sbírky spisů nazvané *Paris Spleen*, 50básňové kompilace z roku 1869, která zachycovala syrový život v jeho rodném francouzském městě.

¹¹⁸ [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. lkony. s. 44-47

¹¹⁹ Charles Pierre Baudelaire (9.4.1821 – 31.8.1867) byl francouzský básník a překladatel, první z řady tzv. prokletých básníků. Jeho básnické dílo mělo zásadní vliv na rozvoj moderní poezie a inspirovalo mnoho dalších básníků (např. Mallarmé, Verlaine). Byl také uznávaným literárním a uměleckým kritikem. Charles Baudelaire životopis | Databáze knih. *Knihy | Databáze knih* [online]. Copyright © 2008 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/charles-baudelaire-195>.

Součástí výstavy byly i dva velkoformátové portréty Charlese Baudelaira. I když se může zdát, že práce byla dokončena rychle, je obvykle výsledkem metody pokusu, omylu a zkoumání temperamentu barvy. Některá díla se dělají v návalech rychlosti, zatímco jiná se dělají pomalým a napjatým procesem – oba jsou extrémní způsoby práce.¹²⁰ „Malování je o zkoumání vlastních strachů, ale také cítím, že to může být svým způsobem krásné,“¹²¹ řekla.

Uspořádáním této výstavy se Marlene Dumas stala první žijící umělkyní, která představila své dílo ve slavné muzejní galerii impresionistů, konkrétně byly zavěšeny tři její díla v dialogu s obrazy ze sbírky muzea, včetně Hvězdné noci Vincenta van Gogha. Tato bezprecedentní pocta je známkou úcty, kterou je k Dumas chovná, a stěžejní role, kterou hraje v dějinách umění. V současné době není mnoho umělců, kteří by se vyrovnali umělcům v historii. Je to mimořádná výzva pro určité předsudky, podle kterých nebylo přípustné, aby se ženy „pouštěly“ do historie. Každý obraz, který vytvořila, je v rozporu s touto tezí. Často se pokoušela svou tvorbou zviditelnit problémy, jež se ve světě udály, a také pomáhala zviditelnit utlačované skupiny lidí, jejichž názor společnost nezajímá. Ve své tvorbě vždy reaguje na to, co se jí osobně dotýká, často to jsou práva gayů a ženská práva. Obrazy *The Trophy* (viz Přílohy I., obr. 41) a *The Widow* (viz Přílohy I., obr. 42), namalované v roce 2013. Oba se odehrávají na jejím domovském kontinentu v Africe a hovoří především o ženském útlaku.¹²²

Jako významná umělecká osobnost se Marlene Dumas stala inspirací pro mnoho dalších umělkyní. V rozhovoru pro *The Independent* v roce 2015 ji například britská umělkyně Chantal Joffe¹²³ popsala jako „největší žijící

¹²⁰[Srov.] *Desperation Befell Me': The Elusive Painter Marlene Dumas on the Struggle to Paint Throughout a Year Marred by Tragedy | Artnet News. Artnet News | The Global Art Market Newswire* [online]. Copyright ©2022 Artnet Worldwide Corporation. All Rights Reserved. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://news.artnet.com/art-world/marlene-dumas-profile-2028304>.

¹²¹ Tamtéž

¹²² [Srov.] *Marlene Dumas: The art exposing the evil in the ordinary - BBC Culture. BBC - Homepage* [online]. Copyright © Woodman Family Foundation [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/culture/article/20211015-marlene-dumas-the-art-exposing-the-evil-in-the-ordinary>.

¹²³ **Chantal Joffe** (5. října 1969) je anglická umělkyně amerického původu se sídlem v Londýně Je známá svými poutavými portréty žen. Při práci s fotografiemi používá široké, plynulé tahy štětce, aby oživila své protagonisty. Její ikonická vyobrazení, která jsou často intimní a prodchnutá humorem, v rozsahu od několika centimetrů čtverečních až po monumentální plátna svědčí o obavách a zvyklostech žen z různých oblastí života. *Chantal Joffe | Artist | Royal Academy of Arts. Royal Academy of Arts* [online]. Copyright © Royal Academy of Arts, London [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.royalacademy.org.uk/art-artists/name/chantal-joffe-ra>.

malířku“. Pro Joffe a její současníky Dumas otevřela kánon portrétní malby a připravila cestu novým formám vyjádření.¹²⁴

Dnes je Marlene Dumas považována za jednu z nejvlivnějších malířek na světě. Její práce byla v roce 2014 předmětem dobře recenzované retrospektivy v muzeu Stedelijk v Amsterdamu, která putovala do Tate Modern v Londýně a Fondation Beyeler v Basileji.¹²⁵

V současné době Palazzo Grassi uvádí samostatnou výstavu věnovanou Marlene Dumas jako součást cyklu monografických přehlídek věnovaných významným současným umělcům. Výstava byla zahájena v roce 2012 a střídá se s tematickými výstavami Pinault Collection. Ve spolupráci s Marlene Dumas sdružuje přes 100 děl a zaměřuje se na celou její rozsáhlou produkci, s výběrem maleb a kreseb vytvořených od roku 1984 do současnosti, včetně neokoukaných děl z let posledních. Vystavená díla, prezentovaná ve dvou patrech Palazzo Grassi, pocházejí ze sbírky Pinault, stejně jako z mezinárodních muzeí a soukromých sbírek. Její tvorba se z velké části skládá z portrétů, které jsou univerzálním zobrazením utrpení, extáze, strachu, zoufalství, ale také komentářem k samotnému malířskému aktu. Stěžejním aspektem její tvorby je využití obrázků, ze kterých čerpá inspiraci. Jedná se o obrázky v novinách, časopisech, filmových snímcích, filmech nebo polaroidech.¹²⁶ O své práci říká: „*Jsem umělkyně, která používá obrázky z druhé ruky a emoce z první ruky.*“¹²⁷ Láska a smrt, pohlaví a rasa, nevinnost a vina, násilí a něha jsou hlavními otázkami, které si klade a které spojují intimní sféru se společensko-politickými aspekty, zpravodajskými články a hlavními tématy dějin umění. Její práce je založena na vědomí, že nekonečný proud obrazů, které denně vidíme, ovlivňuje naše vnímání sebe sama a naši schopnost číst svět. Malování je pro ni fyzickým aktem, točícím se kolem erotiky a různých aspektů dějin. Práce Marlene Dumas se zaměřuje na ztvárnění lidských postav,

¹²⁴ [Srov.] Marlene Dumas: The art exposing the evil in the ordinary - BBC Culture. *BBC - Homepage* [online]. Copyright © Woodman Family Foundation [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/culture/article/20211015-marlene-dumas-the-art-exposing-the-evil-in-the-ordinary>.

¹²⁵ [Srov.] Desperation Befell Me': The Elusive Painter Marlene Dumas on the Struggle to Paint Throughout a Year Marred by Tragedy | Artnet News. *Artnet News | The Global Art Market Newswire* [online]. Copyright ©2022 Artnet Worldwide Corporation. All Rights Reserved. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://news.artnet.com/art-world/marlene-dumas-profile-2028304>.

¹²⁶ [Srov.] Marlene Dumas exhibition at Palazzo Grassi, Venice, 2022 – Palazzo Grassi. *Contemporary art exhibitions | Palazzo Grassi - Punta della Dogana – Palazzo Grassi* [online]. Copyright © Palazzo Grassi [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: <https://www.palazzograssi.it/en/exhibitions/current/open-end-marlene-dumas/>.

¹²⁷ Tamtéž

které se vypořádávají s nejintenzivnějšími emocemi a paradoxy. Výstava probíhá od 27. března 2022 do 8. ledna 2023.¹²⁸

„Neexistuje žádná krása, pokud neukazuje něco z hrůz života.“¹²⁹

Marlene Dumas

2.3 Kiki Smith a její imaginativní svět

„Tělo je naším společným jmenovatelem a jevištěm pro naši rozkoš i utrpení. Chci jeho prostřednictvím vyjádřit, kdo jsme, jak žijeme a umíráme.“¹³⁰

Kiki Smith

Tato kapitola představí život a tvorbu umělkyně Kiki Smith, která ve své tvorbě otevřela témata smrti a znovuzrození.

Kiki Smith (viz Přílohy I., obr. 43) se narodila v roce 1954 v Norimberku jako dcera minimalisty Tonyho Smithe a operní pěvkyně Jane Smithové, vyrostla tedy v umělecké rodině. Společně se svými sestrami často asistovala svému otci v jeho tvorbě. V roce 1955 se s rodinou přestěhovala do USA. Během dospívání se nadchla pro hnutí hippies a návrat k přírodě. Ve 24 letech studovala na Hartfordské škole umění. V tuto dobu často malovala zátiší s kulatými dózami, pilulkami a krabičkami od cigaret. V roce 1976 odešla do New Yorku, kde se stala členkou umělecké skupiny Collaborative Projects Inc., ve zkratce nazývané Colab¹³¹. V roce 1979, krátce před svou smrtí daroval otec Kiki *Grayovu*

¹²⁸ [Srov.] Marlene Dumas exhibition at Palazzo Grassi, Venice, 2022 – Palazzo Grassi. *Contemporary art exhibitions | Palazzo Grassi - Punta della Dogana – Palazzo Grassi* [online]. Copyright © Palazzo Grassi [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: <https://www.palazzograssi.it/en/exhibitions/current/open-end-marlene-dumas/>

¹²⁹ Marlene Dumas: The art exposing the evil in the ordinary - BBC Culture. *BBC - Homepage* [online]. Copyright © Woodman Family Foundation [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/culture/article/20211015-marlene-dumas-the-art-exposing-the-evil-in-the-ordinary>

¹³⁰GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. S.174.

¹³¹ **Colab** je běžně používaná zkratka newyorské umělecké skupiny **Collaborative Projects**, která vznikla po sérii otevřených setkání umělců různých oborů. SCHUMANN, M., & ROBINSON, W. (2015). *A Book about Colab: (and related activities)*.

knihu anatomie. Autorka z ní čerpala inspiraci, překreslovala struktury buněk a lidské vnitřnosti. Rok poté poprvé vystavila své velkoformátové anatomické kresby.¹³² Toto období znamenalo velký zlom v její tvorbě. „*Smrt otce mi umožnila, abych se na narodila jako umělkyně.*“¹³³ Autorka svými díly často reagovala na smrt. Jejím prvním dílem s touto tematikou bylo dílo *Hand in Jar* (Ruka v zavařovací sklenici) z roku 1983 (viz Přílohy I., obr. 44). Autorka položila latexovou ruku do zavařovací sklenice a nechala ji obrůst mořskými řasami. Toto dílo mělo velký vliv na její další uměleckou práci. Zkoumala vztah mezi přírodou a světem. Od této doby se zabývala tématy jako znovuzrození a regenerace.¹³⁴

Autorky sochařská práce se příliš nepodobala tvorbě jejího otce. Sochy autorčina otce byly abstraktní a nefigurativní, ona se zabývala studiem lidské anatomie a přírodního světa. V 80. letech často zkoumala konkrétní části těla – ruce, trávicí systém, pánev, játra, pomocí materiálů, jako je látka, papír a keramika, aby zobrazila záhadu a zranitelnost těla. V roce 1985 krátce studovala jako pohotovostní lékařka. V této souvislosti v roce 1990 začala vytvářet plně realistické lidské postavy, které odlévala za pomoci včelího vosku, aby zvýšila dojem masa, jako v *Untitled (Beze jména)* z roku 1990 (viz Přílohy I., obr. 45). Autorka použila tělo jako metaforu pro vášně a soužení existence. Její práce znovu oživila tradici expresionistického a emotivního figurálního sochařství.¹³⁵

Na přelomu 21. století začala autorka zkoumat snímky zvířat v tisku a sochařství. Pokračovala také v zobrazování lidských postav, často žen z pohádek, folklóru, mytologie a dalších příběhů, jako v tištěné *Vlčí dívce* (ze série *Blue Prints*) z roku 1999 a multimediální soše *Zpívající siréna* z roku 2003 (viz Přílohy I., obr. 46). Od roku 2000 její práce kombinovala tyto zájmy a zobrazovala průnik mezi ženami a přírodou. Mezi pozoruhodné příklady patří porcelánová socha *Žena s vlkem* z roku 2003 (viz Přílohy I., obr. 47), koláž *Sedí s hadem* z roku 2007 a tapisérie *Nebe* z roku 2011. Smith se také začala zajímat

¹³² [Srov.] GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. lkony. S. 174.

¹³³ Tamtéž s. 174.

¹³⁴ [Srov.] tamtéž s. 174.

¹³⁵ [Srov.] Kiki Smith | Biography, Art, Sculptures, Prints, Textiles, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © solarseven [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Kiki-Smith>.

o příběhy o stvoření a kosmologii, vyráběla bronzové nástěnné hvězdice a hliníkové sochy na železných stojanech.¹³⁶

Kiki Smith byla součástí mnoha samostatných výstav, včetně retrospektivy v roce 2006 organizované Walker Art Center, Minneapolis. Mezi mnoha oceněními, která obdržela, byla v roce 2000 Skowheganova medaile za sochařství, kterou každoročně uděluje Skowhegan (Maine) School of Painting and Sculpture; cena Athena od Rhode Island School of Design (2005) jako uznání za její grafiku; medaili Edwarda MacDowella (2009) z umělecké rezidence MacDowell Colony v Peterborough, New Hampshire, za její mimořádný přínos v oblasti sochařství; a Medal of Arts ministerstva zahraničí (2012).¹³⁷

V současné době proběhla výstava v Národním muzeu moderního umění v Chorvatsku. (Nacionalni muzej moderne umjetnosti; zkr. NMNU). Díla Kiki Smith na NMMU byla prezentována spolu s díly čtrnácti chorvatských umělkyně, jejichž díla jsou považována za blízká tvorbě Kiki Smith. Jde o výstavní soubor, který propojil dvě umělecké scény a kultury, USA a Chorvatsko, v čase a prostoru. Známé chorvatské umělkyně představily tuto mezinárodní umělkyni, v Chorvatsku mimo uměleckou scénu prakticky neznámou, místnímu veřejnému a kulturnímu diskurzu. Kromě Národního muzea moderního umění v Záhřebu byla výstava umístěna také v Muzeu výtvarných umění ve Splitu (11. února 2022–27. března 2022), přičemž každé muzeum představilo chorvatské umělkyně, jejichž díla mají ve sbírce. Obě expozice byly doprovázeny katalogy výstavy, jejichž distribuce umožnila zahraničnímu publiku, jež je přitahováno charismatem Kiki Smith, poznat století plodné tvorby chorvatských umělkyně. Jedná se o krásný projev solidarity a sesterství v povolání, které přesahuje stávající globální struktury vztahů moci a slávy¹³⁸

¹³⁶ [Srov.] Kiki Smith | Biography, Art, Sculptures, Prints, Textiles, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica* | Britannica [online]. Copyright © solarseven [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Kiki-Smith>.

¹³⁷ [Srov.] tamtéž

¹³⁸ [Srov.] Don't miss this Kiki Smith exhibition at the National Museum of Modern Art. *Time Out | Best Things To Do and Events In Cities Worldwide* [online]. Copyright © 2022 Time Out England Limited and affiliated companies owned by Time Out Group Plc. All rights reserved. Time Out is a registered trademark of Time Out Digital Limited. [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.timeout.com/croatia/news/dont-miss-this-kiki-smith-exhibition-at-the-national-museum-of-modern-art-120821>

2.4 Jenny Saville a lidská tělesnost

Tato kapitola přibližuje život a tvorbu umělkyně Jenny Saville, která je známá především svým specifickým vyobrazováním lidských postav.

Jenny Saville (viz Přílohy I., obr. 48) se narodila v roce 1970 v Cambridge v Anglii a v letech 1988 až 1992 navštěvovala Glasgow School of Art, v roce 1991 strávila semestr na University of Cincinnati. Její studium se zaměřilo na „nedokonalosti“ těla se všemi jejich společenskými důsledky a tabu. Saville byla těmito detaily uchválena už od dětství; mluvila o tom, že viděla dílo Tiziana¹³⁹ a Tintoretta¹⁴⁰ a pozorovala, jak se dvě řadra jejího učitele klavíru, smáčknutá v košili, stala jednou velkou hmotou. Během stáže v Connecticutu v roce 1994 mohla Saville pozorovat newyorského plastického chirurga při jeho práci. Studium rekonstrukce lidského masa bylo pro ni formativní ve vztahu k vnímání těla, jeho odolnosti a křehkosti. Čas strávený s chirurgem podnítl její zkoumání zdánlivě nekonečných způsobů přeměny a znetvoření těla. Zkoumala lékařské patologie, prohlédla si mrtvoly v márnici, vyšetřovala zvířata a maso, studovala klasické a renesanční sochařství a pozorovala propletené páry, matky s dětmi, jedince, jejichž těla zpochybňují genderové dichotomie a další.¹⁴¹ Saville byla umělkyně známá svými nadživotními figurálními malbami nahých žen, zobrazených v neobvyklých a zkreslených úhlech. Tyto portréty jsou definovány přehnanou reálností, protože zdůrazňují záhyby masa, viditelné žíly a zarudlou kůži. Autorčino precizní zacházení s barvou a účelově zkrácená perspektiva podtrhují pevnost a sílu ženské formy, stejně jako její vrozenou zranitelnost. Odolnost lidského masa patří mezi hlavní

¹³⁹ **Tiziano Vecellio zv. Tizian** (1488–1490 Pieve di Cadore – 1576 Benátky)

byl benátský pozdně renesanční malíř, přední zástupce italské malby své doby. Měl velmi široký umělecký záběr: vynikl jako neobyčejný portrétista a zároveň maloval i krajiny a náboženská či mytologická témata. Jeho obraz *Apollo a Marsyas* je nejcenějším uměleckým dílem na území Česka. Tizian patřil k umělcům, kteří dosáhli slávy již za svého života, a jeho díla nikdy nepřestala být uznávána. *Kolektiv autorů*. Tizian. In: *Slovník světového malířství* (překlad z německého originálu). Vydala nakladatelství Odeon a Artia, Praha, 1991. Str. 522-525.

¹⁴⁰ **Tintoretto**, vlastním jménem **Jacopo Comin**, zvaný též **Jacopo Robusti** (1518/19 Benátky – 31. květen 1594 Benátky) byl nejvýznamnější benátský manýristický malíř italského cinquecenta. Na rozdíl od Tiziana nebyl malířem knížat či císaře nebo papeže, ale mezi jeho objednavatele patřilo duchovenstvo a benátský patriciát, laická bratrstva (výzdoba *Scuola Grande di San Rocco*) a později i Benátská republika (výzdoba Dóžecího paláce). V jeho dílech převládala náboženská témata, v nichž dramatičnosti i mystičnosti vyobrazené události dosahoval manýristickým využitím barvy a kontrastem světla a stínu. Tintorettova tvorba měla vliv nejen na jeho současníky, ale byla i předzvěstí barokního stylu malby. *Kolektiv autorů*. Tintoretto. In: *Encyklopedie světového malířství* (S. Šabouka a spol., eds.). Vydala Academia, nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1975. Str. 344/T-346/T.

¹⁴¹ [Srov.] Jenny Saville | Gagosian. *Gagosian* [online]. Copyright © 2022 Gagosian. All rights reserved. [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://gagosian.com/artists/jenny-saville/>.

zájmy Saville. Její práce komentující současnou posedlost postavou byla popsána jako ztělesnění „feministické estetiky znechucení“. Její díla syntetizují starověké způsoby reprezentace ženství nebo plodnosti a renesanční přístupy k portrétování a zacházení s malbou a expresivní techniky fauvistických a abstraktních expresionistických malířů (viz Přílohy I., obr. 49–51).¹⁴²

Dílo *Still* (Ještě pořád) z roku 2003 (viz Přílohy I., obr. 52) je založeno na fotografii ženské hlavy v márnici. Rozčuchané vlasy, padají na jednu stranu a jsou staženy dolů gravitační silou. Celá hlava je odlita v krásném, ale děsivě modrém světle a dvě kulaté formy vpravo nahoře, pravděpodobně vyšetřovací světla, navozují strašidelnou atmosféru. Jenny Saville aplikuje svou pestrou paletu olejových barev širokými, plynulými tahy a vytváří bohatý malířský povrch, který přirovnává k vrstvám masa.

Saville, členka Young British Artists (YBAs), volné skupiny malířů a sochařů, kteří se proslavili koncem 80. a začátkem 90. let 20. století, oživila současnou figurativní malbu tím, že zpochybnila limity tohoto žánru a vyvolala otázky ohledně toho, jak společnost vnímá umění, tělo a jeho potenciál. Přestože je její práce perspektivní, odhaluje hluboké povědomí, intelektuální i smyslové, o tom, jak bylo tělo reprezentováno v průběhu času a napříč kulturami – od antického a hinduistického sochařství přes renesanční kresbu a malbu až po díla moderních umělců, jako jsou např. Henri Matisse¹⁴³, Willem de Kooning¹⁴⁴ a Pablo Picasso. V nápadných tvářích, neuspořádaných končetinách a padajících záhybech jejích obrazů lze vnímat ozvěny Tizianovy *Venuše z Urbina* (kolem 1532), Manetovu *Olympii* (1863) a tváře a těla sebraná z časopisů a bulvárních novin. Autorčiny proporce vyobrazených postav nezapadají do historického oblouku, místo toho každé tělo vystupuje vpřed, je autonomní, objemné a vždy se odmítá schovat, což můžeme vidět v díle *Propped* (Podepřená) z roku 1992 (viz Přílohy I., obr. 53). Jenny Saville

¹⁴² [Srov.] Jenny Saville. *Sothebys* [online]. Copyright © [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.sothebys.com/en/artists/jenny-saville>

¹⁴³ **Henri Matisse**, (31. 12. 1869-3. 11. 1954, **Le Cateau-Cambrésis, Francie**). Henri Matisse byl francouzský umělec, proslulý svou prací s barvou a svým brilantním kreslířským uměním. Věnoval se kreslení, výrobě uměleckých tisků a sochařství, zejména byl ale malíř. Matisse je jeden z nejznámějších umělců dvacátého století. Hlavní představitel Fauvismu. Henri Matisse – životopis | OSOBNOSTI.cz. *Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fancluby* [online]. Copyright © 1996 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/henri-matisse.php>

¹⁴⁴ **Willem de Kooning**, (24. dubna 1904, Rotterdam, Nizozemsko – 19. března 1997, East Hampton, New York, USA), americký malíř holandského původu, který byl jedním z předních představitelů abstraktního expresionismu. Willem de Kooning | American artist | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © siwawut [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Willem-de-Kooning>

ve svých zobrazeních lidské podoby překračuje hranice klasické figurace i moderní abstrakce. Olejová barva, nanášená v těžkých vrstvách, se stává stejně viscerální jako tělo samo, každá natřená značka si zachovává svůj vlastní pružný, mobilní život.¹⁴⁵

¹⁴⁵ [Srov.] Jenny Saville | Gagosian. *Gagosian* [online]. Copyright © 2022 Gagosian. All rights reserved. [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://gagosian.com/artists/jenny-saville/>

II. Praktická část

3 Praktická část: Dokonalost v nedokonalostech

„Naše vlastní tělo by se dalo z topologického hlediska považovat za krajinu s mohylami a údolími, jeskyněmi a dírami. Zdá se mi tedy docela zřejmé, že naše tělo je figurou, která se objevuje v Matce Zemi.“¹⁴⁶

Louise Bourgeois

Dlouhou dobu jsem hledala inspiraci kolem sebe, až v posledních letech mi došlo, že nic nedokáže vyjádřit mou tvorbu tak jako já sama. Z tohoto důvodu pro mě bylo jasnou volbou zaměřit se při výběru tématu diplomové práce na věci, které řeším ve svém osobním životě. Důležitým tématem se pro mě stal ženský princip a obecné pojetí ženské stránky. Na základě autorských vlivů došlo k rozhodnutí využít vlastní tělo pro realizaci výtvarné části. Každá činnost zanechává stopy, proto je samozřejmé, že i na našem těle se objevují známky opotřebení (vrásky, strie, jizvy). Tyto tzv. nedokonalosti nás definují a dělají naše tělo jedinečným. Jedná se o jakési plátno, které se postupem času zaplňuje a vytváří naši jedinečnost. Z tohoto důvodu se stalo ženské tělo hlavním námětem pro tvorbu praktické části.

Cílem praktické části této diplomové práce je vytvoření cyklu fotografií s tematikou přirozené krásy ženského těla. Inspiračním zdrojem se stala tvorba umělkyně 20. a 21. století, které při své tvorbě vycházely ze svých nejniternějších vzpomínek. Dále také neustále rozebíraná tematika dokonalé ženské postavy, nároky, jež se kladou po celý život na ženu a její tělo. Stěžejním inspiračním zdrojem se stala především neobyčejná tvorba významné umělkyně Louise Bourgeoise, která se nebála světu ukázat nový, neobyčejný směr umění. Umělkyně, pro kterou se její traumatické dospívání a životní bolesti staly inspirací v její tvorbě, díky níž se dokázala s minulostí vyrovnat a zachovat si zdravý rozum. Významným vzorem se stala také tvorba Jenny Saville, jejíž hlavní tvůrčí tematikou je lidská tělesnost. Jenny Saville tím řeší otázku současného trendu dokonalé postavy a s nadsázkou vytváří svá monumentální díla. Všechny zmíněné umělkyně ve svých dílech řešily náměty, jež čerpaly především z ženské intimity těla.

¹⁴⁶ The Art of Louise Bourgeois – Look Closer | Tate. Tate [online]. Copyright © Robert Mapplethorpe Foundation [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/louise-bourgeois-2351/art-louise-bourgeois>

Inspirací se stal přístup všech uvedených umělkyní a jejich vážný a důsledný přístup k lidskému tělu. Kromě zmíněné autorky v teoretické části se touto tematikou zabývala a stále zabývá celá řada umělkyní. Jednou z nich je Cindy Sherman¹⁴⁷, která ve svých výtvarných dílech pracuje s lidskou tělesností, především s ženskými, nepříliš dokonalými tvary: „Vždycky mě fascinovala jistá znetvořená ošklivost. Věci považované za neatraktivní a nežádoucí mi připadaly obzvláště zajímavé. A pokládám tyto věci za skutečně krásné.“¹⁴⁸

Lidské tělo je tématem ve volném výtvarném umění od nepaměti. Nahé lidské tělo symbolizuje krásu, ošklivost, zranitelnost a mnoho dalších významů, které se v různých epochách proměňovaly pod vlivem náboženským, sociálním, etickým i estetickým.

V praktické tvůrčí části je ženské nahé tělo hlavním námětem s mnoha významy, které se postupně vyvíjely. Vznikaly ve spojení s nabitými vědomostmi z teoretické části, především z úvah vybraných autorek. Ztvárnění nahého ženského těla je trvalým, důležitým námětem v malířství, sochařství, konceptuálním umění, tedy ve všech směrech 21. století. Toto téma tvůrčí práce není dokončené, neboť myšlenková osa je stále v procesu a lze na ni kdykoliv opět navázat ve fotografickém či jiném médiu, s ohledem na záměr a vyjádření se.

3.1 Realizace fotografií vlastního těla

Od samého počátku si autorka zvolila jako hlavní medium práce fotografii a lidské tělo jako předmět. Autorka pracovala s ženským tělem ve vybraném prostoru, tak aby prostor byl neurčitý a nedefinovatelný. Nedefinovatelný proto,

¹⁴⁷ Cindy Sherman (* 19. ledna 1954 Glen Ridge, New Jersey, USA) je americká fotografka a filmová režisérka známá svými konceptuálními autoportréty. V současnosti žije a tvoří v New Yorku. Cindy Sherman - MacArthur Foundation. MacArthur Foundation - MacArthur Foundation [online]. Copyright © 2022 John D. and Catherine T. MacArthur Foundation [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.macfound.org/fellows/class-of-1995/cindy-sherman>.

¹⁴⁸ GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. ISBN 80-7209-626-5. s. 170.

aby kompozice fotografie měly uzavřenou formu. Proběhla celá řada fotografických zkoušek, na základě, kterých se celý koncept připravil.

První snímky byly pořízené s určitou vzdáleností, která byla ve výsledku průběžně upravována, jelikož fotografie stále nesplňovaly požadavky, jež si autorka kladla. V tu chvíli přišla ta správná myšlenka a nápad pro další postup tvorby. Autorka, se při práci s kamerou zaměřila pouze na vybrané detaily těla (viz Přílohy II., obr. 54-59). Různé ohyby, vady na pokožce, vrásky apod. především ty detaily, které se v běžném životě snažíme, co nejlépe schovat.

Během focení vzniklo velké množství fotografií, jimiž bylo zmapováno ženské tělo. Hlavními motivy se staly části těla se svými charakteristickými anatomickými prvky. Fotografie nejsou retušovány a přibližují divákovi drobné detaily pokožky: póry, chloupky a jiné nedokonalosti. Snímky ukazují reálnou podobu kůže, což na snímcích těla nebývá tak časté, jelikož na velkém množství fotografií je struktura kůže vyhlazovaná ve Photoshopu.

3.2 Závěrečná tvůrčí podoba praktické části s názvem: Dokonalost v nedokonalostech

Jelikož samotná fotografie nedokázala zcela ztvárnit autorčinu myšlenku, byla nezbytná další úprava. Prvotním postupem autorky bylo zpracování fotografií v programu Photoshop, kdy byla barevná fotografie převedena do černobílé podoby, což zvýraznilo stíny, díky nimž vynikl každý drobný detail fotografie.

První práce byla vytvořena formou koláže, kdy bylo více fotografií naskládáno na plakát velikosti A2 (viz Přílohy II., obr. 60). Autorka chtěla do své práce vtisknout osobní rys své tvorby, jímž je kruhový tvar. Tento geometrický tvar využila autorka v různých odvětvích své tvorby, dále i na titulní straně svého portfolia. Do středu plakátu byl umístěn kruh, který fotografie nepřekrývaly, nýbrž pod ním prosvítaly. Autorka nejprve zvažovala různé

barevné varianty kruhu, avšak pro zpracování díla, jež má vyjadřovat ženskost, se zdála být nejvhodnější červená barva. Každá barva má svůj určitý význam a na každého působí trochu jinak. Z toho důvodu byla vybrána červená barva, která symbolizuje krev, teplo, lásku, ženskost a sebelásku.

Po prvotních volných výstupech došlo ke změnám. Autorka nejprve upustila od tvorby koláže a zaměřila se na konkrétní fotografie detailů těla, kde lépe vynikly rysy, jež jsou pro práci podstatné (viz Přílohy II., obr. 61-63). Dále byly zrušeny geometrické kruhové tvary, které jsou málo expresivní. Na fotografii byla kladena červená barva, nejprve ve Photoshopu (viz Přílohy II., obr. 64-66). Nesouměrné tvary s lidským tělem začaly potvrzovat zamýšlený koncept.

Stěžejním bodem praktické části diplomové práce jsou vytvořené fotografické obrazy o velikosti A3, vycházející z původní verze. Finální záběry zachycují různé části lidského těla: ramena, hrud, paže, břicho. Jsou využívány deformace lidské svaloviny, lidského povrchu těla, který je narušován nepravidelnými skvrnami (viz Přílohy II., obr. 67-69). Pokožka ženy se stává grafickým podkladem a krajinou zároveň. Vytvoření skvrn předcházelo zkoušení různých barev. Pro finální verzi byla vybrané potravinářské barvivo zředěné vodou, následně v náhodných tazích nanášená přímo na fotografii (viz Přílohy II., obr. 70-72).

Všechny fotografie jsou vytištěné ve velikosti A3 na fotografický ruční papír Hahnemühle,¹⁴⁹ který je specifický svojí strukturou a materiálem, díky němuž na něm kvalitně vynikne fotografie. Může nám svojí kvalitou připomínat akvarelový či hlubotiskový papír. Bavlněný papír o vybrané gramáži splňuje představu o volné výtvarné tvorbě za využití výtvarného média. Plošné práce s námětem lidského těla vyjadřují autorčin přístup ke zvolené formě výtvarného díla.

¹⁴⁹ Hahnemuehle Digital FineArt Collection je řada **špičkových inkjetových uměleckých papírů**. Kombinace ryzích materiálů, speciálních textur a prvotřídní povrchové úpravy zaručuje při tisku na papíry Hahnemuehle **mimořádné výsledky** s jasnými barvami, hlubokou černou a vynikajícím kontrastem.

S odolností proti stárnutí více než 100 let jsou papíry Hahnemuehle ideální pro **speciální edice**, dlouhodobé **výstavy** a umělecké **sbírky**. Hahnemühle Digital Art Collection inkjet papíry | media-JET.cz. *media-JET.cz | Prémiové fotografické i umělecké papíry* [online] [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: https://www.media-jet.cz/hahnemuehle?gclid=CjwKCAjw9e6SBhB2EiwA5myr9qTq1hYLVKj15E1YhXQZUBf8CG3YFBqmldb5obWTVFyAjDjBWxggBBoCJnkQAvD_BwE

Závěr

Cílem diplomové práce bylo nastínit roli a tvorbu žen umělkyní ve 20. a 21. století. V počátku práce jsme se seznámili se stručným historickým vývojem žen umělkyní ve světě a jejich možnostmi. V souvislosti s důsledky feministické argumentace byly přiblíženy obecné pojmy týkající se feminismu a vývoj feminismu v daném období. Další podkapitoly byly věnovány ženám umělkyním, jejichž tvorba významně zasáhla do 20. a 21. století. Životopisy autorek odhalily, jak se měnily jejich přístupy a jak tyto umělkyně narušovaly zaběhnuté stereotypy v uměleckém světě.

Stručně byl nastíněn život a tvorba vybraných a prezentovaných autorek. Pro tuto práci byly zvoleny záměrně jenom některé z nich, s ohledem na připravovanou praktickou tvůrčí část práce. Tyto umělkyně byly zmíněny v podstatných souvislostech v rámci vnitřního významu.

Jedna z kapitol práce předkládá čtenáři biografické zdroje týkající se života a tvorby neobyčejné umělkyně Louise Bourgeois, jejíž odhodlání a tvorba s sebou přinesla mnohé změny, především v obsahu, námětech ale i v použití uměleckých technik, materiálů a jejich kombinací. Stala se velkou inspirací pro budoucí generace umělců.

Nelze zcela definovat společné rysy tvorby žen umělkyní, protože zda nám práce něco přiblížila tak skutečnost, že existuje tolik stylu, myšlenek a forem umělecké tvorby, kolik jen bylo umělkyní. Pokud bychom si měli alespoň přiblížit jeden společný rys jejich práce, byla to právě jejich inspirace. Inspirací většině umělkyní se staly právě ony samy, jejich život, traumata, pocity a emoce. Z těchto důvodů se staly jejich díla, tak autentickými, že otevřela cestu novým tématům, poznamenaným feministickým hnutím a porušujícím vyžadované a dosud uplatňované zásady. Tento společný rys zmíněných umělkyní se stal stěžejní inspirací pro vypracování praktické části diplomové práce.

Na počátku práce bylo zmíněno postavení ženy a její boj za rovnost v umění a ve společnosti. Tato problematika zřejmě nikdy nebude dořešena. Dodnes se objevují názory, že žena umělkyně nikdy nemůže dosáhnout stejných uměleckých úspěchů jako muž umělec. Avšak výše zmíněné autorky nám ukazují svým dílem jedinečnost, a to v tématech jako identita, tělesnost, intimita, porod, mateřství, a další různé aspekty ženské stránky, které převedly do své tvorby.

S prezentací vybraných umělkyň v teoretické části práce, souvisí autorky praktická tvůrčí část, která je s ní úzce provázaná, naznačuje a předznamenává další vývoj v autorském výtvarném projektu. Tvůrčí projekt je v této souvislosti stejně podstatný, proto mu musí být věnována patřičná pozornost. Společným jmenovatelem všech představených umělkyň jsou náměty dotýkající se ženské intimity těla, které se staly základem pro volnou tvorbu. Nebylo jiné cesty než použít vlastní tělo k vyjádření vlastního intimního prostoru, soukromí, k vyjádření tělesné role a vlastní identity.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

- ARON, Lewis. *Setkání myslí*. 1.. vyd. Praha: Triton, 2006. 360 s. ISBN 80-7254-778-X.
- BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.
- ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 7., rozšířené a upravené vydání. Ilustroval Pavla GRÜNEROVÁ. Praha: Idea servis, 2019. ISBN 978-80-85970-93-7.
- DANTO, Arthur; ILES, Chrissie. *Marina Abramović: The Artist is Present*. New York: The Museum of Modern Art, 2010.
- FOSTER, Hal, Rosalind E. KRAUSS, Yve-Alain BOIS, B. H. D. BUCHLOH a David JOSELIT. *Umění po roce 1900: modernismus, antimodernismus, postmodernismus*. Druhé, rozšířené vydání. Přeložil Josef HRDLIČKA, přeložil Irena ELLIS, přeložil Jitka SEDLÁČKOVÁ, přeložil Jana HLÁVKOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-975-7.
- GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists : 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. ISBN 80-7209-626-5.
- HODGE, Susie. *Stručný příběh umění: kapesní průvodce klíčovými směry, díly, tématy a technikami*. Přeložil Jan PODZIMEK. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0685-1.
- HODGEOVÁ, Susie. *Stručný příběh žen v umění*. Praha: Grada Publishing, 2021. ISBN 978-80-271-1255-5.
- CHLUP, Radek. *Potíže s duší*. In: CHLUP, Radek. *Pojetí duše v náboženských tradicích světa*. Praha: DharmaGaia, 2007. ISBN 978-80-86685-82-3.
- Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. Nakladatelství Oolmouc, ISBN 80-7182-064-4
- Kolektiv autorů. *Tintoretto*. In: *Encyklopedie světového malířství* (S. Šabouka a spol., eds.). Vydala Academia, nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1975.
- Kolektiv autorů. *Tizian*. In: *Slovník světového malířství* (překlad z německého originálu). Vydala nakladatelství Odeon a Artia, Praha, 1991.
- KOTIK, Charlotta, Christian LEIGH a Terrie SULTAN. *Louise Bourgeois: The Locus of Memory, Práce 1982-1993*. New York: The Brooklyn Museum, 1994. ISBN 0-8109-3127-3.

- PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7.
- PACHMANOVÁ, Martina. *Neznámá území českého moderního umění: pod lupou genderu*. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-613-0.
- ROZSIKA PARKER, GRISELDA POLLOCK, *Old Mistresses: Women, Art and Ideology*, London 1981,
- SCHUMANN, M., & ROBINSON, W. (2015). *A Book about Colab: (and related activities)*. ISBN 978-0-89439-085-2
- SLIPP, Samuel. *Freudovská mystika: Freud, ženy a feminismus*. Praha: Triton, 2007. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7254-891-0.
- SOKOLOVÁ, V. Současné trendy feministického myšlení. In: *Abc feminizmu*. Brno: Nesehnutí. 2004..

Elektronické zdroje:

- Annette Messager born 1943 | Tate. Tate [online]. Copyright © ADAGP, Paris and DACS, London 2022 [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/annette-messager-2670>
- Emily Mary Osborn 1828–1925 | Tate. Tate [online]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/emily-mary-osborn-12441>
- Käthe Kollwitz | MoMA . MoMA [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/3201>
- Myslbek Josef Václav | Artplus.cz. [online]. Copyright ©2009 Ambit Media, a.s. [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artplus.cz/cs/autor/441-myslbek-josef-vaclav>
- Adrian Piper | MoMA. MoMA [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/7017>
- Barbara Hepworth | Biography, Artwork, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © pilipphoto [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Barbara-Hepworth>
- BBCCzech.com | Británie | Turnerova cena 'plovoucí boudě a ekologickému kolu'. BBC-Home [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/czech/britain/story/2005/12/051206_turner_p_rize_2005_pckg.shtl

- Ben Nicholson OM 1894–1982 | Tate. Tate [online]. Copyright © Angela Verren Taunt 2022. All rights reserved, DACS [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/ben-nicholson-om-1702>
- Berthe Morisot — Musée Marmottan Monet. *Musée Marmottan – Monet – Musée Marmottan Monet* [online]. Dostupné z: <https://www.marmottan.fr/en/collections/berthe-morisot/>
- Biography-Louise Bourgeois - The Easton Foundation. *Louise Bourgeois - The Easton Foundation* [online]. Copyright © The Easton Foundation [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <http://www.theeastonfoundation.org/biography>
- Braque Georges | Artplus.cz. [online]. Copyright ©2009 Ambit Media, a.s. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.artplus.cz/cs/autor/6240-braque-georges>
- Brooklyn Museum: Elizabeth Cheron. *Brooklyn Museum* [online]. Dostupné z: https://www.brooklynmuseum.org/eascfa/dinner_party/heritage_floor/elizabeth_cheron
- Carolee Schneemann | MoMA. MoMA [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/7712>
- Cindy Sherman-MacArthur Foundation. MacArthur Foundation - MacArthur Foundation [online]. Copyright © 2022 John D. and Catherine T. MacArthur Foundation [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.macfound.org/fellows/class-of-1995/cindy-sherman>
- Claude Cahun. A Surrealist Queer Prophet | DailyArt Magazine. *DailyArt Magazine - Daily Art History Stories, Reviews, Long Reads, News* [online]. Dostupné z: <https://www.dailyartmagazine.com/claude-cahun/>
- Claude Monet-životopis | OSOBNOSTI.cz. Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby [online]. Copyright © 1996 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/claude-monet.php>
- Desperation Befell Me': The Elusive Painter Marlene Dumas on the Struggle to Paint Throughout a Year Marred by Tragedy | Artnet News. *Artnet News | The Global Art Market Newswire* [online]. Copyright ©2022 Artnet Worldwide Corporation. All Rights Reserved. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://news.artnet.com/art-world/marlene-dumas-profile-2028304>
- Dorothea Tanning 1910–2012 | Tate. Tate [online]. Copyright © DACS, 2022 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/dorothea-tanning-2024>
- Elizabeth Cady Stanton | National Portrait Gallery. National Portrait Gallery [online]. Copyright © [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: https://npg.si.edu/object/npg_NPG.71.30
- From 1971: Why Have There Been No Great Women Artists? – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art*

Event Coverage [online]. Copyright © 2021 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z:

- Gustave Courbet | ARTMUSEUM.CZ. *ARTMUSEUM.CZ* [online]. Copyright © 1999 [cit. 22.02.2022]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=232
- Hahnemühle Digital Art Collection inkjet papíry | *media-JET.cz. media-JET.cz | Prémiové fotografické i umělecké papíry* [online] [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: https://www.media-jet.cz/hahnemuhle?gclid=CjwKCAjw9e6SBhB2EiwA5myr9qTq1hYLVKj15E1YhXQZUBf8CG3YFBqmIdb5obWTVFyAjDjBWxggBBoCJnkQAvD_BwE
- Henri Matisse-životopis | *OSOBNOSTI.cz. Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby* [online]. Copyright © 1996 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/henri-matisse.php>
- Howardena Pindell | *MoMA. MoMA* [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/4625>
- Chantal Joffe - Interview Magazine. *Interview Magazine* [online]. Copyright © 2022 Interview Magazine. All Rights Reserved. [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.interviewmagazine.com/fashion/chantal-joffe>
- Chantal Joffe | Artist | *Royal Academy of Arts. Royal Academy of Arts* [online]. Copyright © Royal Academy of Arts, London [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.royalacademy.org.uk/art-artists/name/chantal-joffe-ra>
- Charles Baudelaire životopis | *Databáze knih. Knihy | Databáze knih* [online]. Copyright © 2008 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/charles-baudelaire-195>
- Jackson Pollock | *Biography, Art, Paintings, Style, Death, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Jackson-Pollock>
- Jan Baleka | životopis, informace | *ČBDB.cz. Vaše databáze knih-knižní databáze | ČBDB.cz* [online]. Copyright © 2009 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-8468-jan-baleka>
- Jenny Saville | *Gagosian. Gagosian* [online]. Copyright © 2022 Gagosian. All rights reserved. [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://gagosian.com/artists/jenny-saville/>
- Jenny Saville. *Sothebys* [online]. Copyright © [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.sothebys.com/en/artists/jenny-saville>
- Josef Václav Myslbek-životopis | *OSOBNOSTI.cz. Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby* [online]. Copyright © 1996 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/josef-vaclav-myslbek.php>

- Judy Chicago | Biography, Art, The Dinner Party, Womanhouse, Memoir, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © siwawut [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Judy-Chicago>
- Kiki Smith | Biography, Art, Sculptures, Prints, Textiles, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © solarseven [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Kiki-Smith>
- Louise Bourgeois' spider Maman - Everything you need to know. *Public Delivery* [online]. Dostupné z: https://publicdelivery.org/louise-bourgeois-spider-maman/#Who_is_Louise_Bourgeois
- Louise Bourgeois' spider Maman - Everything you need to know. *Public Delivery* [online]. Dostupné z: https://publicdelivery.org/louise-bourgeois-spider-maman/#How_were_the_sculptures_made
- Louise Bourgeois: The Fabric Works – Hauser & Wirth. Home Page – Hauser & Wirth [online]. Copyright © [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.hauserwirth.com/hauser-wirth-exhibitions/3595-louise-bourgeois-the-fabric-works/>
- Louise Bourgeois's Spiders: A Guide to Their History and Meaning – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/artists/louise-bourgeois-spider-sculptures-history-1202687603/>
- Louise Bourgeois-Galerie Rudolfinum. [online]. Copyright © Galerie Rudolfinum 2022 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/cs/vystavy/archiv-vystav/louise-bourgeois/>
- Marie Štechová životopis | Databáze knih. Knihy | Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/marie-stechova-58310>
- Marlene Dumas exhibition at Palazzo Grassi, Venice, 2022 – Palazzo Grassi. Contemporary art exhibitions | Palazzo Grassi-Punta della Dogana – Palazzo Grassi [online]. Copyright © Palazzo Grassi [cit. 08.04.2022]. Dostupné z: <https://www.palazzograssi.it/en/exhibitions/current/open-end-marlene-dumas/>
- Marlene Dumas: The art exposing the evil in the ordinary - BBC Culture. *BBC - Homepage* [online]. Copyright © Woodman Family Foundation [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/culture/article/20211015-marlene-dumas-the-art-exposing-the-evil-in-the-ordinary>
- Martha Rosler - 23 Artworks, Bio & Shows on Artsy. [online]. Copyright © [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artist/martha-rosler>

- Méret Oppenheim | ARTMUSEUM.CZ. ARTMUSEUM.CZ [online]. Copyright © 1999 [cit. 19.04.2022]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=332
- National Gallery of Victoria Acquires Lavinia Fontana Painting – ARTnews.com. *ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage* [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/art-news/market/national-gallery-of-victoria-lavinia-fontana-acquisition-1234618453/>
- Piet Mondrian-životopis | OSOBNOSTI.cz. *Osobnosti.cz - celebrity, filmy, fankluby* [online]. Copyright © 1996 [cit. 02.03.2022]. Dostupné z: <https://zivotopis.osobnosti.cz/piet-mondrian.php>
- Queen of Arts | The New Yorker. *The New Yorker* [online]. Copyright © [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.newyorker.com/magazine/2006/11/27/queen-of-arts>
- Rachel Whiteread | Atelierforart.cz. *Atelierforart.cz | Forum for foreign art* [online]. Copyright © Rachel Whiteread Photo Courtesy the artist [cit. 01.03.2022]. Dostupné z: <https://www.atelierforart.cz/rachel-whiteread/>
- Rachel Whiteread: a life in art | Rachel Whiteread | The Guardian. [online]. Copyright © [cit. 06.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/apr/06/rachel-whiteread-life-in-art>
- Rosa Bonheur | French painter | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © Stormarn [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Rosa-Bonheur>
- Shigeo Kubota | MoMA. *MoMA* [online]. Copyright © 2022 The Museum of Modern Art [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.moma.org/artists/3277>
- Susan B. Anthony | Biography, Accomplishments, Dollar, Suffrage, & Facts | Britannica. *Encyclopedia Britannica | Britannica* [online]. Copyright © solarseven [cit. 15.03.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Susan-B-Anthony>
- The Art of Louise Bourgeois – Look Closer | Tate. *Tate* [online]. Copyright © Robert Mapplethorpe Foundation [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/louise-bourgeois-2351/art-louise-bourgeois>
- The Future Is (Still) Female: Feminist Art for the 21st Century. *Hyperallergic: Sensitive to Art and Its Discontents* [online]. Copyright © 2022 Hyperallergic. [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://hyperallergic.com/381561/the-future-is-female-21c-museum-hotel-kentucky-2017/>

- Toyen: Sbohem! Já jsem malíř smutnej! - Novinky.cz. Novinky.cz – nejčtenější zprávy na českém internetu [online]. Copyright © 2003 [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/historie/clanek/toyen-sbohem-ja-jsem-malir-smutnej-40362541>
- Útočím, tedy žiji | | A2 – neklid na kulturní frontě. *A2 – neklid na kulturní frontě* [online]. Copyright © 2005 [cit. 18.02.2022]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2008/15/utocim-tedy-ziji>
- VALIE EXPORT born 1940 | Tate. Tate [online]. Copyright © DACS 2022 [cit. 22.03.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/valie-export-6411>
- VANGELI, Nina. Body-art: umění, které se nebojí jít až do krve. *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 2004-07-29 [cit. 2022-03-0]. dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-14694480-body-art-umeni-ktere-se-neboji-jit-az-do-krve>
- Vojtěch Hynais - Galerie umění. *Aukční síň - Galerie umění* [online]. Copyright © P [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://galerieumeni.cz/autori/2645-vojtech-hynais>
- Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze. Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [online]. Copyright © Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze [cit. 22.04.2022]. Dostupné z: <https://www.umprum.cz/web/cs/lide/mgr-martina-pachmanova-ph-d-116>
- Who is Barbara Hepworth? | Tate. *Tate* [online]. Copyright © The Hepworth Photograph Collection [cit. 16.02.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artists/dame-barbara-hepworth-1274/who-is-barbara-hepworth>
- Willem de Kooning | American artist | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © siwawut [cit. 05.04.2022]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Willem-de-Kooning>
- Yoko Ono | Biography, Art, & Facts | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Yoko-Ono>
- Ženy s paletou v 19. století - Literární noviny. *Home - Literární noviny* [online]. Dostupné z: <https://literarky.cz/kultura/274-zeny-s-paletou-v-19-stoleti>

Seznam příloh

Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části

Přílohy II. Fotodokumentace praktické části

Přílohy I. Obrazový materiál k teoretické části

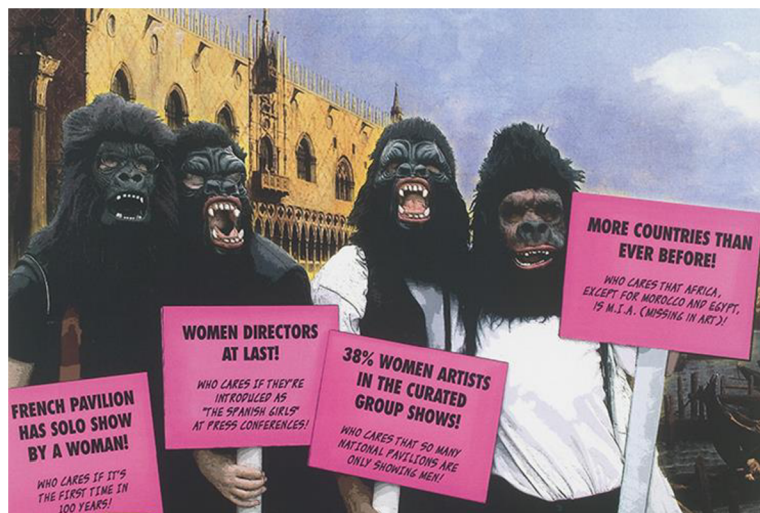
Obr. 1

Fotografie Thomase Eakinse zachycuje dámskou hodinu modelování na Pensylvánské akademii z roku 1882. Ženám v této době nebylo umožněno modelovat podle lidského modelu, proto modelují podle býka.

Obr. 2

Emily Mary Osborn, Bezejmenná a osamělá, 1857

Obr. 3, Obr. 4

Guerrilla Girls (Gerilova děvčata)

Obr. 5

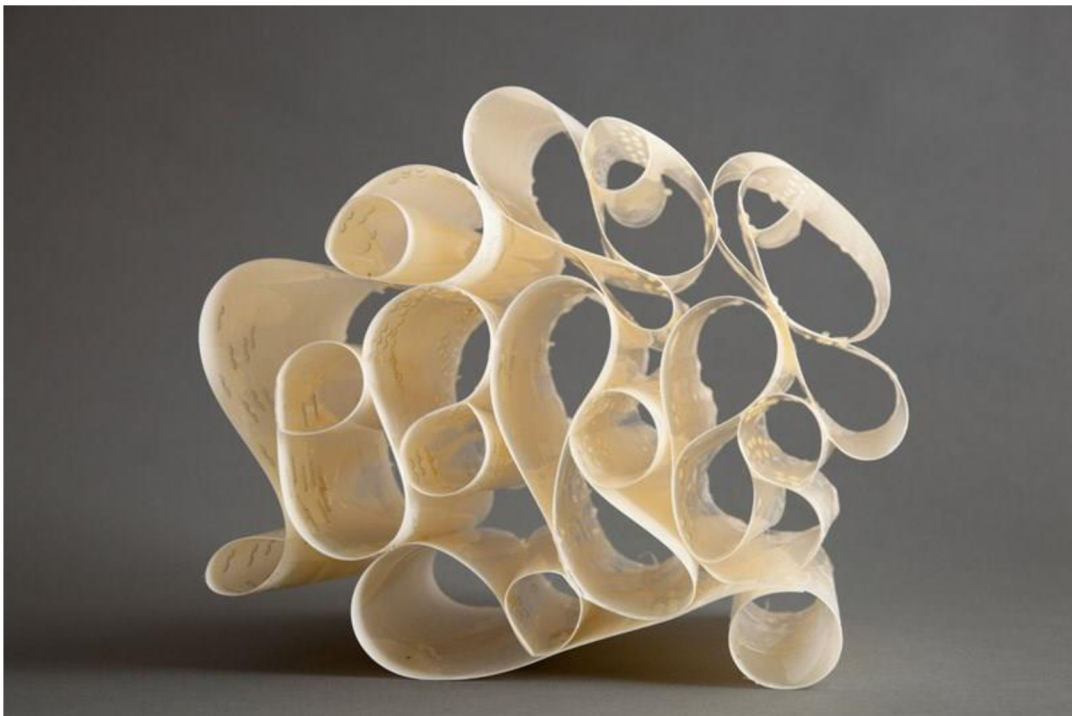
Get naked (Svleknout se), 1989: **Musejí ženy být nahé, aby se dostaly do Metropolitního muzea? Méně než 5% umělců v oddělení moderního umění tvoří ženy, ale 85% všech aktů je ženských.** Gerilova děvčata, svědomí uměleckého světa.

Obr. 6
Portrét Evy Hesse

Obr. 7
Eva Hesse, Závratná objížďka, 1966

Obr. 8, Obr. 9

Tvorba Evy Hesse, název neznámý, datum neznámé

Obr. 10

Carolee Schneemann, Eye body (Oko těla), 1963

Obr. 11

Carolee Schneemann, Interior Scroll (Interiérový svitek), 1975

Obr. 12

Shigeko Kubota ve svém ateliéru, 1972

Obr. 13

Shigeko Kubota, Vagina painting (Malba vagínou), 1962

Obr. 14

Yoko Ono ve své performanci: Cut Piece (Rozstříhaná), 1964/1965

Obr. 15

VALIE EXPORT, Encirclement (Obklíčení), 1976

Obr. 16

VALIE EXPORT, Hyperbulie, 1973

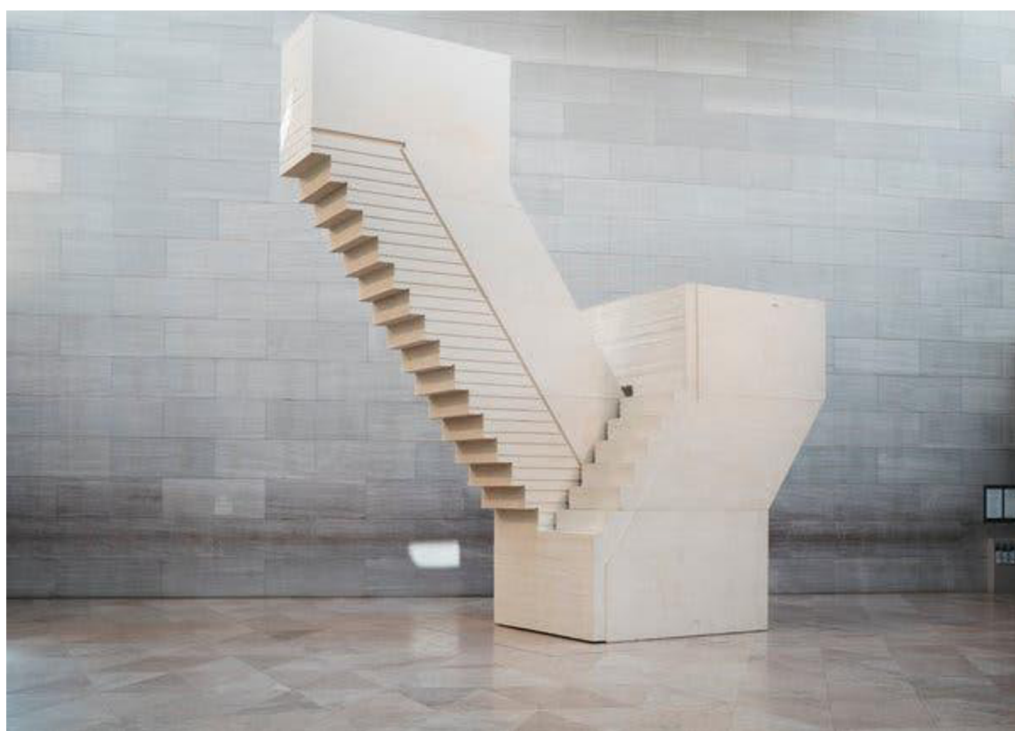

Obr. 17

VALIE EXPORT, Aktionshose:
Genitalpanik, 1969

Obr. 18
Rachel Whiteread

Obr. 19
Rachel Whiteread, Bez názvu, 2002

Obr. 20

Rachel Whiteread, Zleva „Ghost, Ghost II“ a „LOOK, LOOK, LOOK“

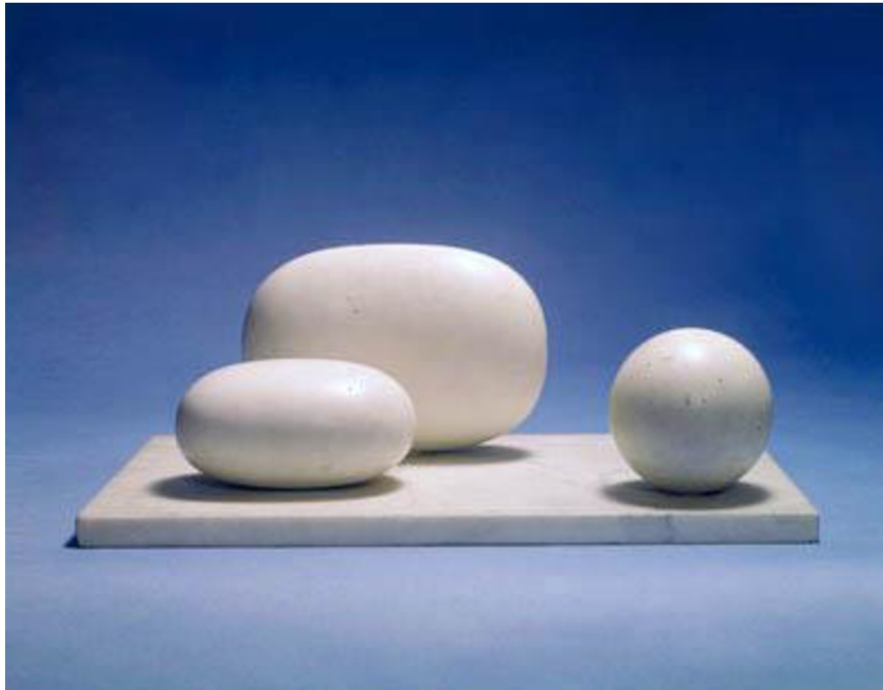

Obr. 21

Rachel Whiteread, Dům 1993

Obr. 22
Barbara Hepworth

Obr. 23
Barbara Hepworth, Tři formy 1935

Obr. 24

Barbara Hepworth, Jaro 1966

Obr. 25

Barbara Hepworth, Osamocený tvar 1963

Obr. 26

Marina Abramović, Rytmus 10, 1973

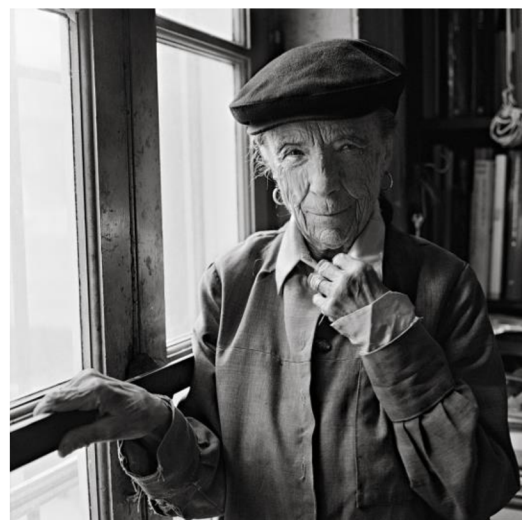
Obr. 27

Marina Abramović, Balkánské Baroko, 1997

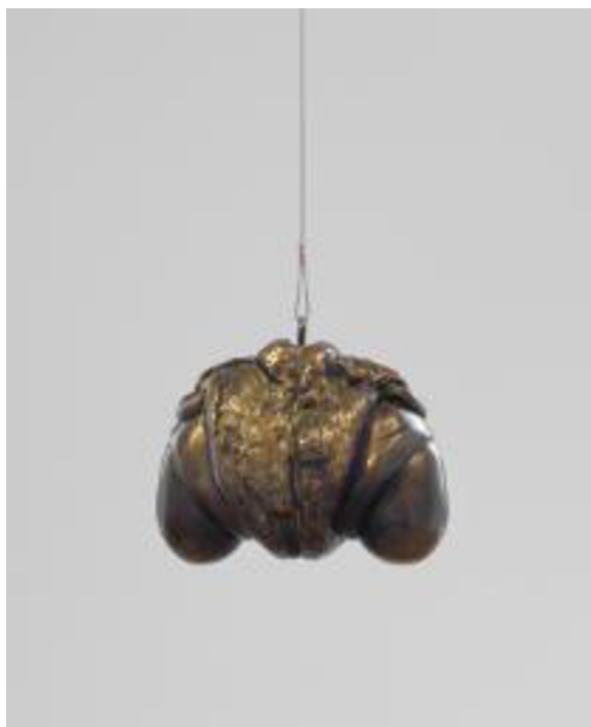
Obr. 28

Louise Bourgeois a její rodiče

Obr. 29, Obr. 30

Louise Bourgeois

Obr. 31

Louise Bourgeois, Janus Fleuri, 1968

Obr. 32, Obr. 33, Obr. 34

Louise Bourgeois, Femme Maison (Dům manželky)

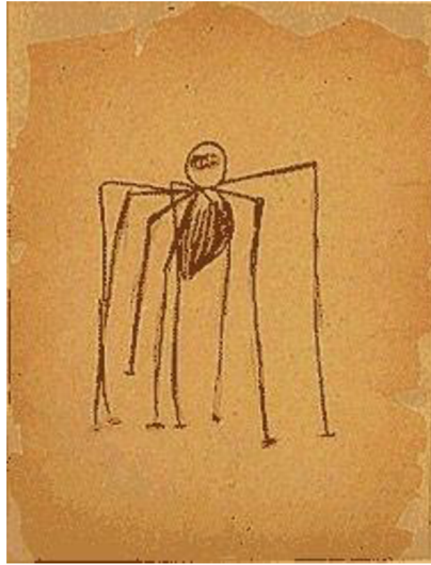
Obr. 35

Louise Bourgeois, Fillette (Malá dívka), 1968

Obr. 36

Louise Bourgeois Fillette, 1982

Obr. 37

Louise Bourgeois, Jedna z prvých kreseb pavouka, 1947

Obr. 38

Louise Bougeois, Maman (Maminka)

Obr. 39
Marlene Dumas

Obr. 40
Marlene Dumas, Sněhurka a zlomená ruka, 1988

Obr. 41

Marlene Dumas, Trofej, 2013

Obr. 42

Marlene Dumas, Vdova, 2013

Obr. 43
Kiki Smith

Obr. 44
Kiki Smith, Ruka ve sklenici, 1983

Obr. 45

Kiki Smith, Beze jména, 1990

Obr. 46 Kiki Smith, Zpívající siréna, 2003

Obr. 47

Kiki Smith, Žena s vlkem, 2003

Obr. 48
Jenny Saville

Obr. 49
Jenny Saville, One out of two (Jeden ze dvou), 2016

Obr.50

Jenny Saville, Rubin's Flap, 1999

Obr. 51

Jenny Saville, Passage, 2004-2005

Obr. 52

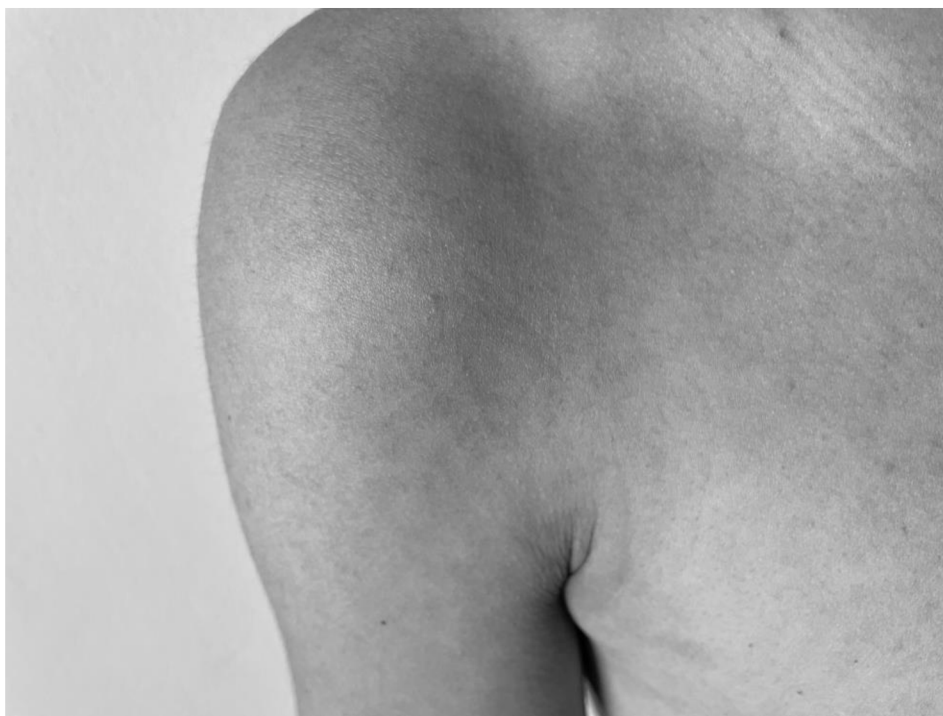
Jenny Saville, Still (Ještě pořád), 2003

Obr. 53

Jenny Saville, Propped (Podepřená), 1992

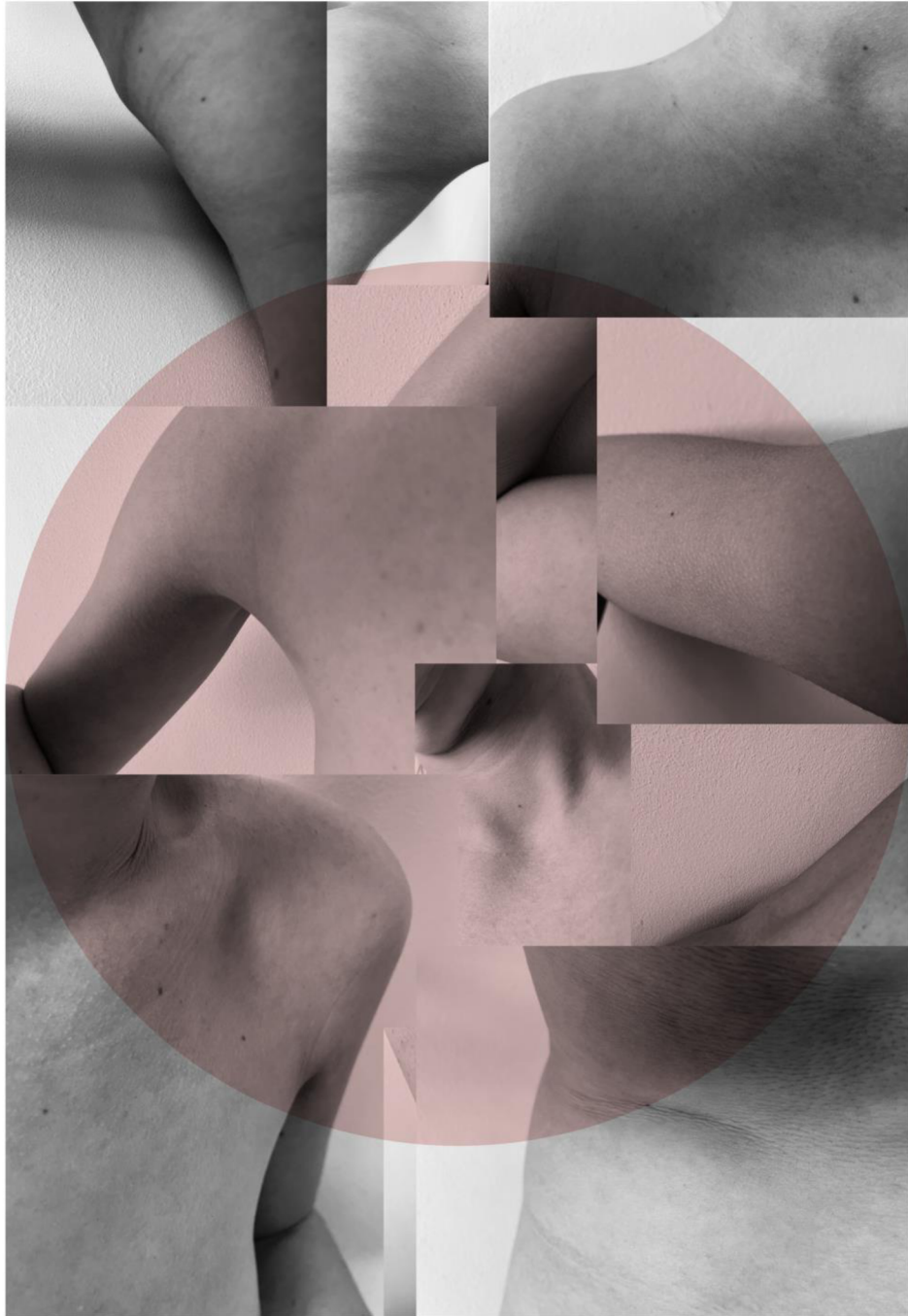
Přílohy II. Fotodokumentace praktické části

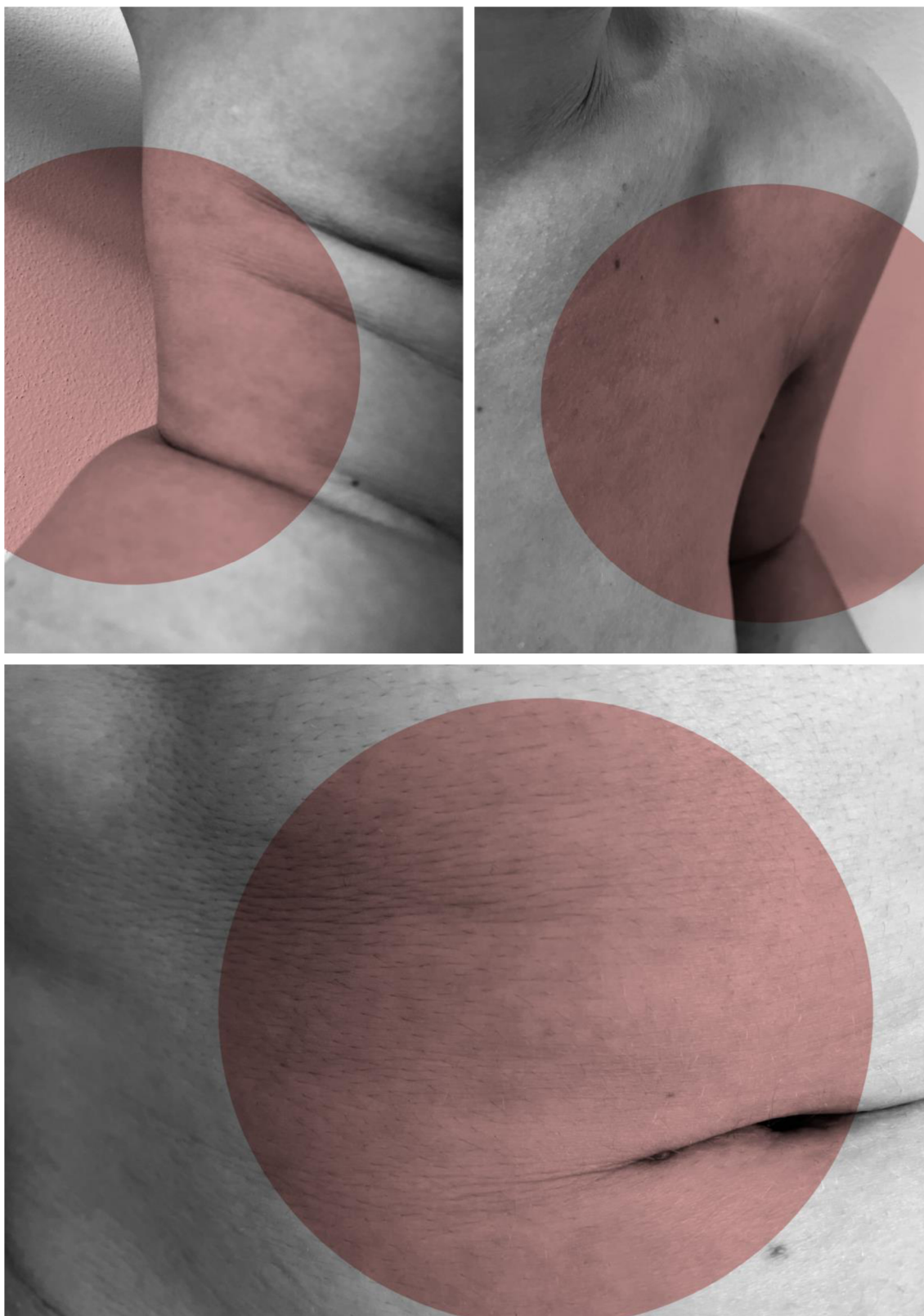
Obr. 54, Obr, 55

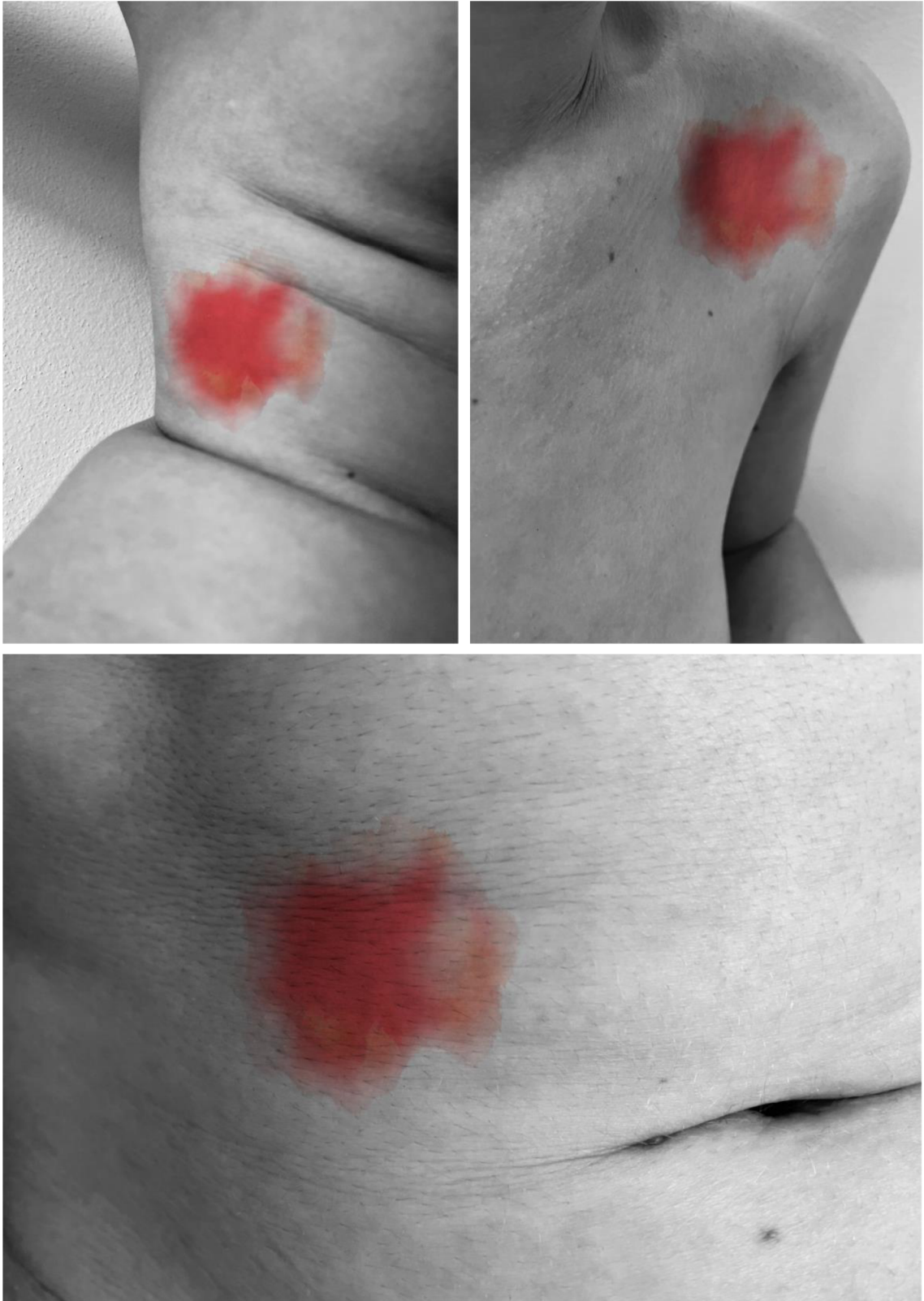
Obr. 56, Obr. 57, Obr. 58, Obr. 59

Obr. 60
finální verze plakátu A2

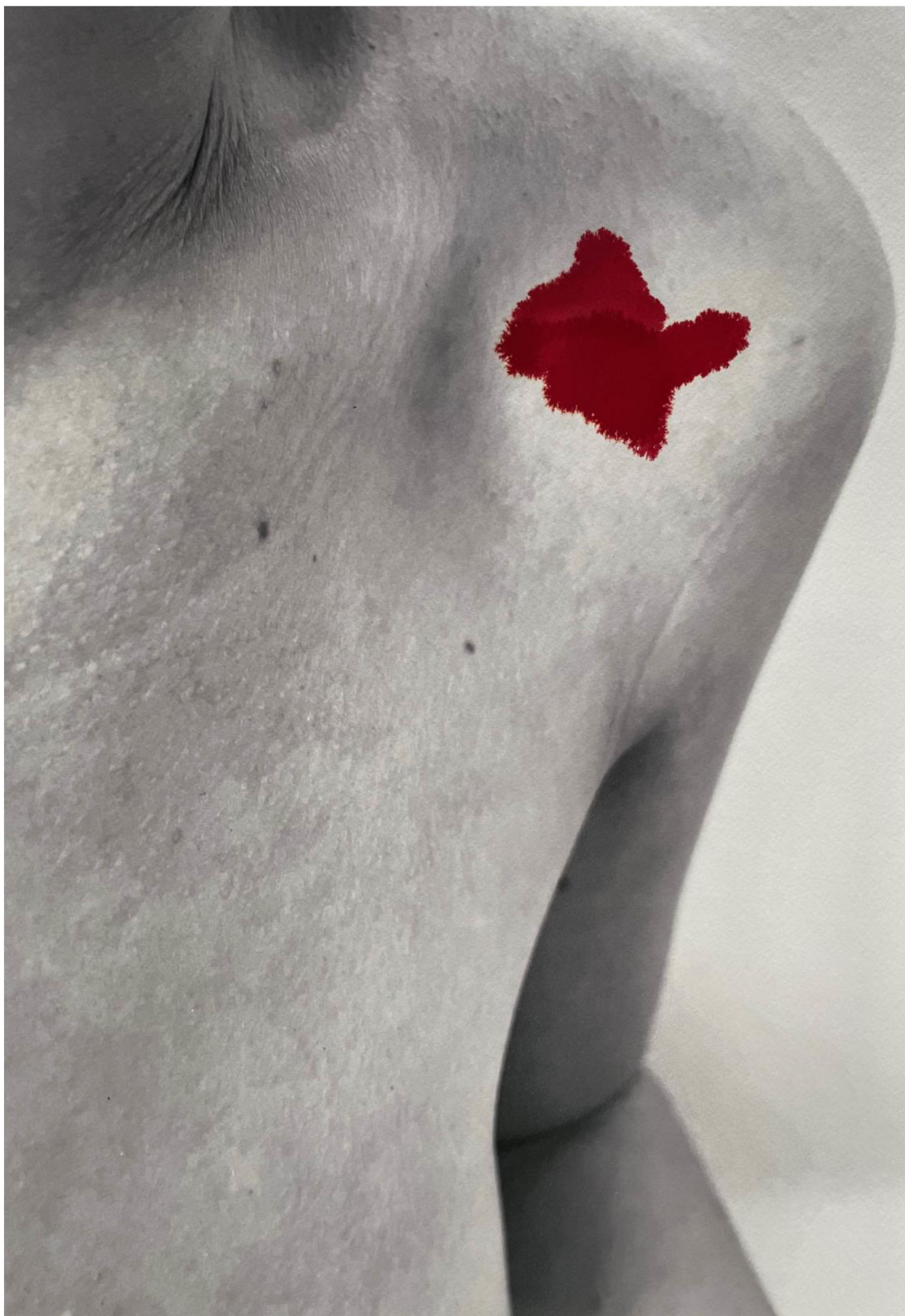
Obr.61, Obr. 62, Obr. 63
Možné varianty

Obr.64. Obr. 65, Obr. 66
Možné varianty

Obr. 67
Finální fotografický obraz

Obr. 68
Finální fotografický obraz

Obr. 69
Finální fotografický obraz

Obr. 70, Obr. 71, Obr. 72
Skvrny na výsledných fotografických obrazech

Zdroje příloh:

Obr. 1

Circle of Eakins, "Women's modeling class with cow in Pennsylvania Academy studio " (ca. 1882) | PAFA – Pennsylvania Academy of the Fine Arts. PAFA – Pennsylvania Academy of the Fine Arts | Since 1805 [online]. Copyright © 2020 Pennsylvania Academy of the Fine Arts. [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.pafa.org/museum/collection/item/womens-modeling-class-cow-pennsylvania-academy-studio>

Obr. 2

'Nameless and Friendless. "The rich man's wealth is his strong city etc." - Proverbs, x, 15', Emily Mary Osborn, 1857 | Tate. Tate [online]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/osborn-nameless-and-friendless-the-rich-mans-wealth-is-his-strong-city-etc-proverbs-x-15-t12936>

Obr.3

Guerrilla Girls | Artist Profile | NMWA. National Museum of Women in the Arts | Home [online]. Copyright © Copyright 2022 [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://nmwa.org/art/artists/guerrilla-girls/>

Obr. 4

The Guerrilla Girls' fight against discrimination in the art world | Arts | DW | 08.03.2017. [online]. Copyright © 2022 Deutsche Welle [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/the-guerrilla-girls-fight-against-discrimination-in-the-art-world/a-37852529>

Obr. 5

Guerrilla Girls | Do Women Have to Be Naked to Get into the Met. Museum? (1989) | Artsy. Artsy — Discover, Buy, and Sell Fine Art [online]. Copyright © [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/artwork/guerrilla-girls-do-women-have-to-be-naked-to-get-into-the-met-museum>

Obr. 6, Obr. 7, Obr. 8, Obr. 9

Hesse | Eva Hesse | musings on art. Online Fine Art Gallery & Resources by Artists | Musings on Art [online]. Copyright © 2022 Cathy Locke [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://musings-on-art.org/hesse-eva>

Obr. 10

Carolee Schneemann, Visionary Feminist Performance Artist, Dies at 79 - The New York Times. The New York Times - Breaking News, US News, World News and Videos [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/03/10/obituaries/carolee-schneemann-dead-at-79.html>

Obr. 11

Lost (and Found) Artist Series: Carolee Schneemann - Artland Magazine. Stories Dedicated to Contemporary Art | Artland Magazine [online]. Copyright © Carolee Schneemann [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://magazine.artland.com/lost-and-found-carolee-schneemann/>

Obr. 12

Shigeko Kubota - Wikipedia. [online]. Copyright © 2022. [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Shigeko_Kubota

Obr. 13

Who Was Shigeko Kubota, and Why Was She Important? – ARTnews.com. ARTnews.com – The Leading Source for Art News & Art Event Coverage [online]. Copyright © 2022 Art Media, LLC. All Rights Reserved. [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.artnews.com/feature/shigeko-kubota-who-was-she-why-is-she-important-1234601001/>

Obr. 14

Yoko Ono: The Learning Garden of Freedom - Announcements - e-flux. e-flux [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.e-flux.com/announcements/315928/yoko-onothe-learning-garden-of-freedom/>

Obr. 15, Obr. 16, Obr. 17

VALIE EXPORT – Archives of Women Artists, Research and Exhibitions. AWARE Archives of Women Artists, Research and Exhibitions [online]. Copyright © 2013 Des femmes [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://awarewomenartists.com/artiste/valie-export/>

Obr. 18

Rachel Whiteread | abart. Osoby | abart [online]. Dostupné z: <https://cs.isabart.org/person/30827>

Obr. 19, Obr. 20

Ghosts of the Past, Embalmed in White Plaster - The New York Times. The New York Times - Breaking News, US News, World News and Videos [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/10/04/arts/design/rachel-whiteread-national-gallery-of-art-review.html>

Obr. 21

Rachel Whiteread's "House" Was Unlivable, Controversial, and Unforgettable - Artsy. Artsy – Discover, Buy, and Sell Fine Art [online]. Copyright © Rachel Whiteread. Photo by Sue Omerod. Courtesy of the artist and Gagosian. [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-rachel-whitereads-house-unlivable-controversial-unforgettable>

Obr. 22, Obr. 23

Barbara Hepworth: sculptures. *Barbara Hepworth* [online]. [cit. 2022-04-14]. Dostupné z: <https://barbarahepworth.org.uk/sculptures/>

Obr. 24

'Spring', Dame Barbara Hepworth, 1966 | Tate. Tate [online]. Copyright © Bowness [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/hepworth-spring-t12278>

Obr. 25

The Best of Barbara Hepworth in London – Your Sculpture. Your Sculpture – Connecting UK Communities with their Sculpture Heritage [online]. Dostupné

z: <https://yoursculpture.wordpress.com/2015/10/08/the-best-of-barbara-hepworth-in-london/>

Obr. 26

Marina Abramović, 1973. *Galerie Lisson* [online]. [cit. 2022-04-14]. Dostupné z: <https://www.lissongallery.com/about/confession>

Obr.27

Marina Abramovićová nehnutě sedí. Performerka po 44 letech vystavuje v Bělehradě - Aktuálně.cz. Magazín - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/marina-abramovic-belehrad-vystava/r~27d55ea8e2a111e988f50cc47ab5f122/>

Obr. 28

Biography – Louise Bourgeois - The Easton Foundation. Louise Bourgeois - The Easton Foundation [online]. Copyright © The Easton Foundation [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <http://www.theeastonfoundation.org/biography>

Obr. 29

Portrait of Louise Bourgeois | photolicioux. photolicioux | "The camera is a fluid way of encountering that other reality" Jerry N. Uelsmann [online]. Dostupné z: <https://photolicioux.wordpress.com/2016/07/02/portrait-of-louise-bourgeois/>

Obr. 30

Biography Louise Bourgeois | Moderna Museet i Stockholm. 301 Moved Permanently [online]. Copyright © 2022 Moderna Museet [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.modernamuseet.se/stockholm/en/exhibitions/louise-bourgeois/biography/>

Obr. 31

'Janus Fleuri', Louise Bourgeois, 1968 | Tate. Tate [online]. Copyright © The Easton Foundation [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/bourgeois-janus-fleuri-al00347>

Obr. 32, Obr. 33, Obr. 34

Louise Bourgeois – Femme Maison - 1946-47 "All the... | Hidden Architecture. Hidden Architecture [online]. Dostupné

z: <https://hiddenarchitecture.tumblr.com/post/162869294810/louise-bourgeois-femme-maison-1946-47-all-the>

Obr. 35

Fillette [Louise Bourgeois] | Sartle - Rogue Art History. Sartle | Rogue Art

History [online]. Copyright © The Easton Foundation [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.sartle.com/artwork/fillette-louise-bourgeois>

Obr. 36

Louise Bourgeois 1982, printed 1991 by Robert Mapplethorpe 1946-1989 -

Galerie Rudolfinum. [online]. Copyright © Galerie Rudolfinum 2022 [cit.

14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.galerierudolfinum.cz/cs/vystavy/archiv-vystav/flaesh/louise-bourgeois-1982-printed-1991-by-robert-mapplethorpe-1946-1989/>

Obr. 37

Louise Bourgeois' spider Maman – Everything you need to know. Public

Delivery [online]. Copyright © 2022 [cit. 14.04.2022] Dostupné

z: <https://publicdelivery.org/louise-bourgeois-spider-maman/>

Obr. 38

Maman | Guggenheim Museum Bilbao. Museo Guggenheim Bilbao. Entra y

planea tu visita [online]. Copyright © FMGB Guggenheim Bilbao Museoa, 2022

[cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://www.guggenheim-bilbao.eus/en/the-collection/works/maman>

Obr. 39

Female Iconoclasts: Marlene Dumas – Artland Magazine. Stories Dedicated to Contemporary Art | Artland Magazine [online]. Copyright © Artland ApS. All

rights reserved. [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://magazine.artland.com/female-iconoclasts-marlene-dumas/>

Obr. 40

Snow White + the broken Arm | Kunstmuseum Den Haag. Redirecting to <https://www.kunstmuseum.nl/nl> [online]. Copyright © Kunstmuseum Den Haag [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.kunstmuseum.nl/en/collection/snow-white-broken-arm>

Obr. 41, Obr. 42

Bold, graphic and disturbing: the art of Marlene Dumas – in pictures | Art and design | The Guardian. [online]. Copyright © 2022 Guardian News [cit.

14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2015/jan/11/bold-graphic-disturbing-the-art-of-marlene-dumas-in-pictures>

Obr. 43

Inside the Magical and Relentlessly Creative World of Beloved Artist Kiki Smith – Artsy. Artsy — Discover, Buy, and Sell Fine Art [online]. Copyright © Kiki Smith. Courtesy of Pace Gallery. [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-inside-magical-relentlessly-creative-beloved-artist-kiki-smith>

Obr. 44

Kiki Smith, Hand in Jar, 1983. Preserved! [online]. Copyright © [cit. 14.04.2022].

Dostupné z: <http://www.preservedproject.co.uk/hand-in-a-jar/>

Obr. 45

Untitled [Kiki Smith] | Sartle - Rogue Art History. Sartle | Rogue Art History [online]. Copyright © artist or artist [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.sartle.com/artwork/untitled-kiki-smith>

Obr. 46

Kiki Smith | Singing Siren (2003) | Artsy. Artsy — Discover, Buy, and Sell Fine Art [online]. Copyright © [cit. 14.04.2022]. Dostupné

z: <https://www.artsy.net/artwork/kiki-smith-singing-siren>

Obr. 47

Kiki Smith | Girls' Club | Kiki smith, Sculpture, Sculpture art. Pinterest – Česká republika [online]. Copyright © [cit. 14.04.2022]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/501658845977393035/>

Obr. 48, Obr. 49

Jenny Saville: 'I used to be anti-beauty' | Jenny Saville | The Guardian. [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/apr/25/jenny-saville-painter-artist-gagosian-gallery-london-interview-charles-saatchi-yba>

Obr. 50, Obr. 51

Jenny Saville's work – in pictures | Art and design | The Guardian. [online]. Copyright © 2022 Guardian News [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/gallery/2012/jun/10/jenny-saville-paintings-oxford-solo-show>

Obr. 52

Still: Jenny Saville. *Met museum* [online]. [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/498651>

Obr. 53

A Landmark Achievement for a Painting by a Woman, Upstaged by a Man – The New York Times. The New York Times - Breaking News, US News, World News and Videos [online]. Copyright © [cit. 15.04.2022]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2018/10/12/arts/-jenny-saville-banksy-sothebys.html>

Obr. 54- Obr. 72

Fotografie autorky